

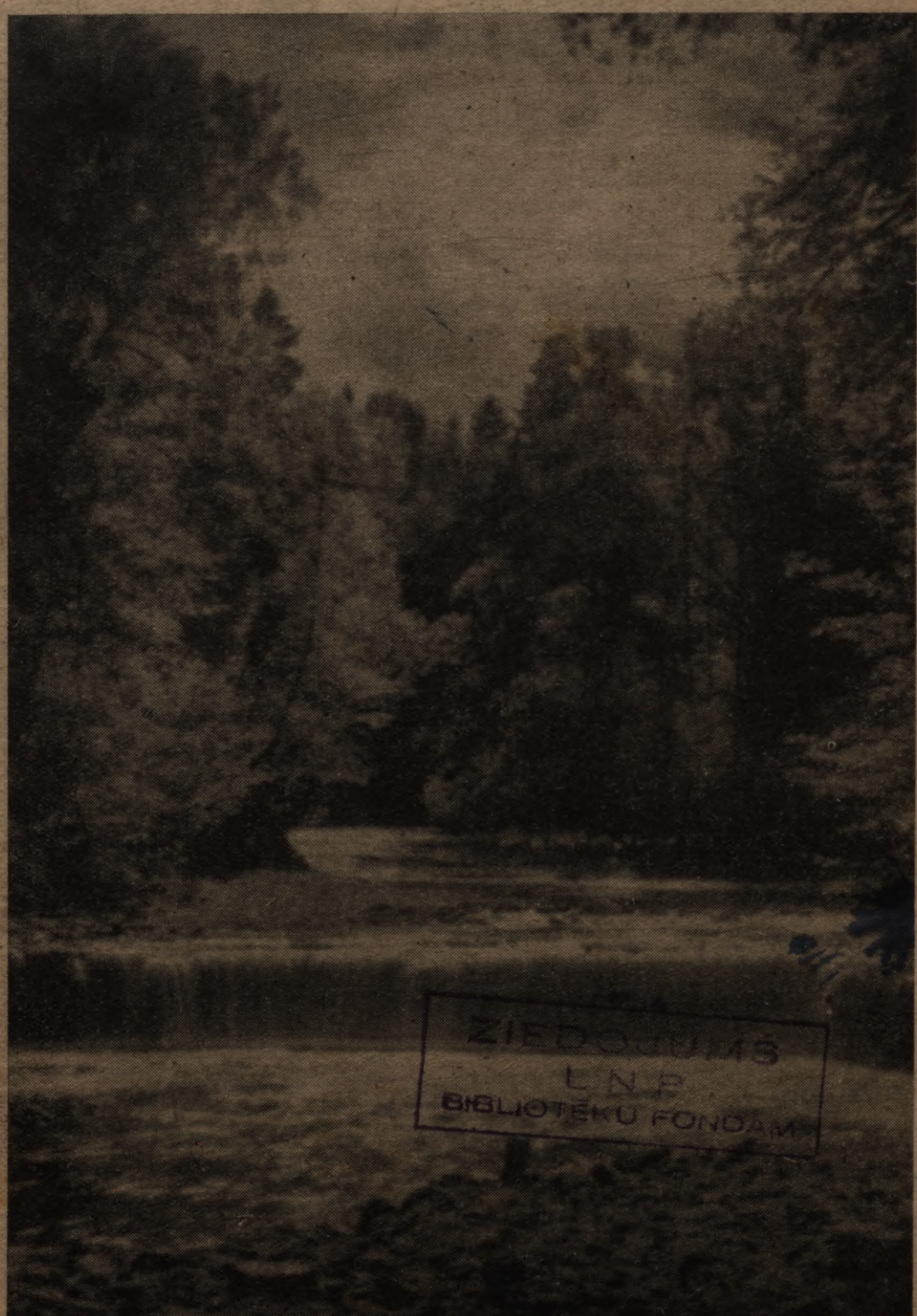
Z 2041

1000 *stretais*

Z
108

VARDI

THE ILLUSTRATED MAGAZINE IN LATVIAN AND ENGLISH

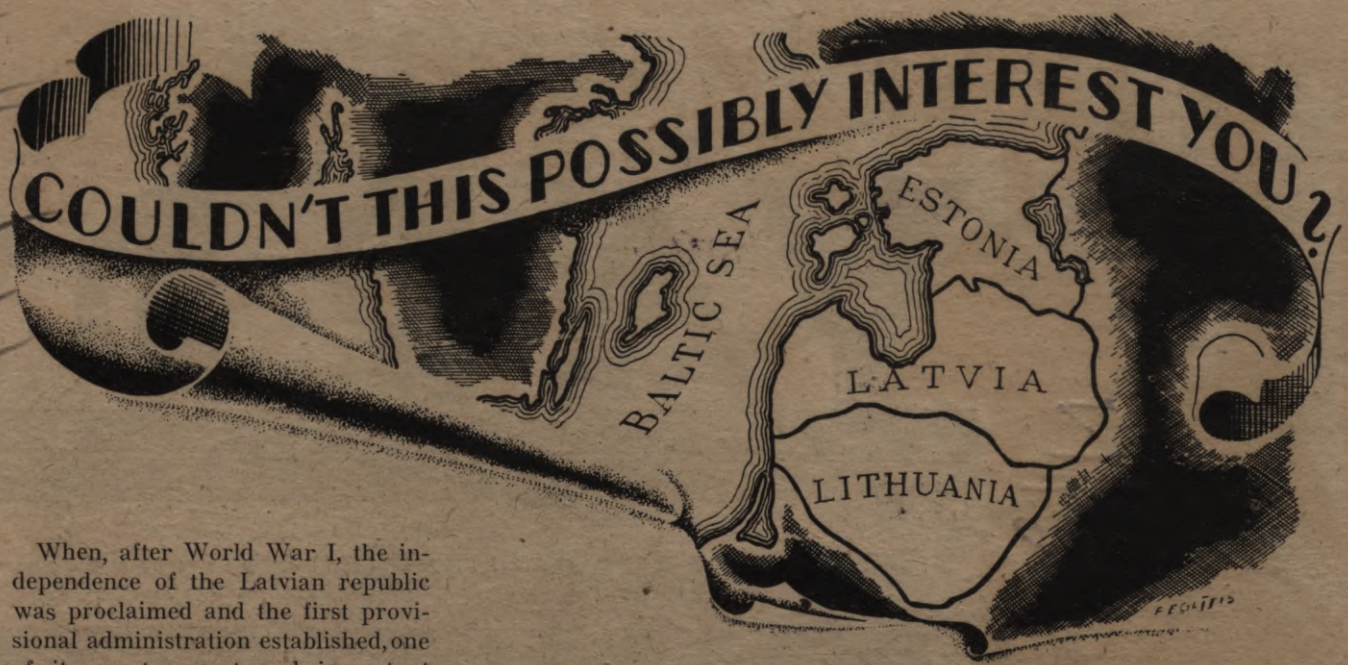
ZIEDOTUMS
L.N.F.
BIBLIOTĒKŪ FONDAM

N 8

1 9 4 6

J Ū L I J Ā

MAKSĀ RM 1.50

When, after World War I, the independence of the Latvian republic was proclaimed and the first provisional administration established, one of its most urgent and important tasks was to start the reorganizing of or, better to say, creating anew the educational system practically almost completely shattered during the war. The difficulties to be encountered by accomplishing this task, should not be underestimated. It is well to remember that, during more than two years, the front line was dividing the territory of the Latvian state into two almost equal parts. The western part had been occupied by the German troops as early as in 1915. In the eastern part, from 1917, on, the front was fluctuating to and from: at one time it was occupied by the German forces, at another by the Russian troops; afterwards the wars of our independence were fought there. As early as in 1915, there was started the evacuation of the territory on a large scale by orders of the Russian authorities; some 800 000 people, or about a third of our population, were compelled to leave their native places and to seek refuge in many Russian cities and provinces; the equipment and staff of almost every factory, establishment and higher educational institution was evacuated too. It is easy to imagine that, due to all these, and various other inevitable ravages of war, there was left hardly anything of all what, under normal circumstances, could have served quite well as a rather solid foundation of our educational organization. In this respect, the Baltic provinces of Czarist Russia, — to which belonged the greater part of Latvia (except the eastern province of Latgale) and Estonia —, for reason of their dif-

ferent historical ways were in a comparatively much happier position than the adjacent parts of Russia proper. Although it is true that, due to their geographical situation on the borders of the Baltic sea with their almost icefree harbors which offered excellent means of transportation, and forming, besides, a wedge separating the vast areas populated by Poles and Germans on one side and by Slavs on the other side, rather early they became the scene of bitter struggles between those different cultures and, in consequence, their native population lost their independence and possessions at the beginning of the 13th century already, there were, nevertheless, the advantages of constantly coming into contact with the influences of Western civilization and the Roman-Catholic and, later on, the Protestant church, which were never lost, thus forming a sharp contrast with the lands that lay eastwards and southwards.

It cannot be denied that, at first, the native population gained nothing at all; on the contrary, they lost nearly everything making life worth living; they lost their lands which passed into the hands of the German nobility, and there they mostly remained till the agrarian reform of 1920. They lost their independence and personal freedom being gradually pressed into a state of serfdom and even complete slavery; they had no voice whatever in the jurisdiction and administration of the cities or parishes where only Germans sat; all professions and trades were in

the hands of Germans too. What wonder then that, in order to prolong this situation indefinitely, the Germans had every reason to withhold from the subdued native people the advantages of knowledge and education, which were looked upon as the exclusive prerogative of the German upper classes. This situation took, perhaps, a brighter aspect only during the 17th century when the Swedes reigned in the central part of Latvia, the province of Vidzeme. There were established elementary schools for Latvian children in the parishes, and they — at least theoretically — were entitled to attend the college and even the University at Dorpat (or Tartu, in Estonia, not far from the Latvian border). Unfortunately, even this modest start towards a brighter future soon came to practically nothing: during the Great Northern War the land was thoroughly devastated and incorporated into Russia. After this war, the economic and political situation of the native people was a rather deplorable one; most of them had lost their last possessions, and they fell into a state of complete slavery to the German landowners who were anxious to restore as speedily as possible their destroyed property, and therefore bought, sold or displaced the remaining population regardless of family ties, as they saw fit. The clergymen who were, in fact, also the headmasters of the existing parish schools, were scattered, and the few remaining were in most

(Continued on page 5)

ILUSTRĒTAIS VĀRDS

Nr. 8

Z
108

ILUSTRĒTIS ŽURNĀLS LATVIEŠU UN ANGLŪ VALODĀ

AUGSBURGA

INY. GR.

Nr. 74

ZIEDOJUMS
L N P
TĒKŪ FONDAM

Zedorfā

NOMETNES LASITAVA

GENERALIS SERS MORGANS

Gen. Sers Morgāns noklausās adreses saturu, kuru nolasa G. Kinstlers

Tautu meita pasniedz ģen. S. Morgānam ziedus

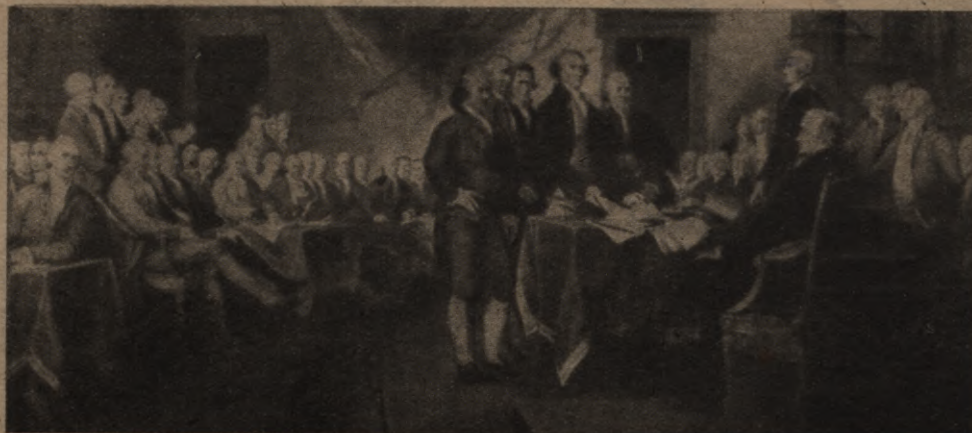
Ir pagājis vairāk kā gads, kopš mēs baudām Sabiedroto nāciju aizsardzību un lielākās, kādu līdz šim cilvēce ir pazinusi, labdarības iestādes — UNRRA — materiālo atbalstu, atbalstu, kādu līdz šim vēsture nav pazinusi. Šo labdarības darbu vadība Eiropā ir uzticēta ģenerālim seram Morganam, kas savu līdzstrādnieku vidū ar nenogurstošu enerģiju vada šos darbus nometnēs izvietotu tautiešu aprūpei, ziedojot darbam visus savus spēkus un lielo pieredzi, lai atvieglotu mūsu neapskauzamo stāvokli. Lai personīgi pārliecinātos, kā dzīvojam un kā laiku pavadam, ģenerālis sers Morgāns, tuvāko līdzstrādnieku pavadīts, apmeklēja mūsu tautiešu nometni Zedorfā.

Sniedzam mūsu lasītājiem šī apciemojuma skatus.

Ģenerālis Sers Morgāns ar skūpstu pateicas par pasniegtiem ziediem

NEATKARĪBAS DEKLARĀCIJA.

USA neatkarības deklarācija

1776. g. 4. jūlijā Ziemeļamerikas austrumu — toreiz Anglijas kolonijas — pirmo 13 valšku pārstāvju kongres Filadelfijā pieņēma vienu no svarīgākiem jaunlaiku vēstures dokumentiem — USA neatkarības deklarācijas — tekstu. Karš ar vareno pasaules valsti Angliju toreiz vēl bija sākuma stadijā; tā iznākums nezināms, kolonijas stāvoklis ļoti grūts un nedrošs. Un tomēr šai nelielai saujiņai vīru netrūka drosmes un vīrišķības atklāti pateikt pasaulei, kādēļ viņi bijuši spiesti iesākt cīņu pret brāļu tautu un karala tiranniju; netrūka arī drosmes nostādīt autokratijai pretim cilvēku tiesības un valdību, kas tautas pilnvarota un strādā tās labā. Šī deklarācija lika pamatu mūsu laiku varenākajai pasaules lielvalstij, un tādēļ viegli saprotama tā sajūsma, ar koņu USA tauta ikgadus svin 4. jūliju. Bet arī ārpus USA šim dokumentam bija liela vēsturiska nozīme, un tas ietekmēja kā Anglijas pasaules valsts politiku, tā franču lielo revolūciju un Dienvidamerikas republiku nodibināšanu. Informācijai sniedzam šā dokumenta tekstu nesafasinātā tulkojumā.

Kad vēsturisko notikumu gaitā kādai tautai jāpārtrauc saites, kas to saistījušas ar citu, un kad tai jāienem starp šīs pasaules varām patstāvīgs un līdzīgs stāvoklis, kādu ieņemt tai dod tiesības dabas un šīs dabas radītāja — Dieva — likumi, tad pienācīgs ciens pret cilvēces domām prasa, lai tā deklarē iemeslus, kas to spiedušas atdalīties.

Mēs uzskatām par acīmredzamām patiesības, ka visi cilvēki radīti vienlīdzīgi, ka viņiem ir viņu radītāja dotas zināmas neatsavināmas tiesības, un ka starp tām ir dzīvība, brīvība un tieksme pēc laimes; ka, lai nodrošinātu šīs tiesības, cilvēku starpā nodibinātas valdības, kas gūst savu taisnīgo varu ar pārvaldāmo piekrišanu; ka, ja kādreiz kaut kādā valdības forma neatbilst šiem mērķiem, tautai ir tiesība mainīt vai atcelt to un nodibināt jaunu valdību, kas uzbūvēta uz tādām pamatiem un organizē savu varu tādā veidā, kas pēc tautas ieskata visvairāk spēj nodrošināt tās drošību un laimi. Saprāts neapšaubāmi prasa, lai sen nodibinātas valdības nemainītu nesvarīgu un pārejošu iemeslu dēļ; saskaņā ar to, visi piedzīvojumi rāda, ka cilvēce drīzāk ir mierā ciest, kamēr pārstības ir ciešanas, nekā gūt taisnību, iznīcinot valdības formas, pie kādām tā pieradusi. Bet kad gaŗa netaisnību un varmācību virkne, vienmēr tiecoties uz to pašu mērķi, pierāda nolūku paklaust tautu absolūtam despotismam, tad tautas tiesība, pat pienākums ir atbrīvoties no tādas valdības un gādāt par jaunām savas nākotnes drošības garantijām.

Tādas bija šo koloniju pacietīgās ciešanas, un tāda ir nepieciešamība, kas tagad spiež tās grozīt to iepriekšējo valdību sistēmas. Tagadējā Lielbritānijas karala vēsture ir atkārtota apvainojumu un varmācību vēsture, kuru tiešais mērķis

bija nodibināt absolūtu tiranniju par šīm valstīm. Lai to pierādītu, sniedzam faktus taisnīgajai pasaulei:

viņš atteicies piekrist likumiem, kas bija visaugstākā mērā piemēroti un vispārīgai labklājībai nepieciešami;

viņš aizliedzis saviem gubernātoriem izdot likumus, kas steidzīgi un spiedīgi bija vajadzīgi, ja tikai to stāšanās spēkā neaptur līdz viņa piekrišanas iegūšanai; un kad likumi bija apturēti, viņš tiem nepiegriezta vairs nekādas vērfbas;

viņš atteicies izdot citus, plašu tautas slāņu labā vajadzīgus likumus, ja tikai šī tauta neatteicās no savas tiesības būt pārstāvētai likumdevēja iestādē, tiesības, kas tai ir bezgala vērtīga, un kas tikai tirānam var būt briesmīga;

viņš sasaucis likumdevēju iestādes tādās vietās, kas ir neparastas, neērtas un atrodas tālu no viņu arhīviem, ar vienīgu nolūku nogurdināt, lai tās pievienotos viņa rīcībai;

viņš atkārtoti atlaidis tautu pārstāvības iestādes tādēļ, ka tās ar vīrišķīgu nepiekāpību pretojušās viņa iebrukumiem tautas tiesībās;

pēc tādām atļaišanām viņš ilgu laiku atteicies pievienoties jaunai pārstāvības iestāžu ievēlēšanai; ar to likumdevēja vara, koņu nevar atcelt, atgriezies pie visas tautas; pa šo laiku valsts bija padota visām iebrukuma briesmām no ārienes un satricinājumiem iekšienē;

viņš mēģinājis nepielaut šo val-

šku iedzīvotāju skaita pieaugumu; šim nolūkam viņš pretojies ārzemnieku naturalizēšanās likumiem, atteicies izdot citus, kas veicinātu immigrāciju uz šejieni, un padarījis grūtāku jaunas zemes iegūšanas noteikumus;

viņš pretojies tiesas varas izpildīšanai, atteikdamies vienoties likumiem, kas nodibinātu tiesas varu;

viņš padarījis tiesnešus, viņu amata izpildīšanu, viņu algu lielumu un izmaksu atkarīgu vienīgi no viņa paša gribas;

viņš nodibinājis lielu skaitu jaunu iestāžu un atsūtījis šurp ierēdņus, lai tie apspiestu mūsu tautu un dzīvotu no tās substancēs;

miera laikos, viņš turējis mūsu starpā aktīvu karaspēku bez mūsu likumdevēju iestāžu piekrišanas;

viņš centies padarīt militāro varu neatkarīgu no civilās varas un par priekšnieku pēdējai;

viņš sazinājies ar citiem, lai mūs pakļautu likumdošanai, kas ir sveša mūsu satversmei un nav atzīta mūsu likumos, dodams savu piekrišanu to šķietamās likumdošanas aktiem;

lai mūsu starpā novietotu apbruņota karaspēka lielas vienības;

lai ar tiesas procedūras farsu aizstāvētu to katras slepkavības gadījumā, kuŗu tas varētu izdarīt šo valšku iedzīvotāju starpā;

lai varētu nomākt mūsu tirdzniecību ar visām pasaules daļām;

lai varētu uzlikt mums nodokļus bez mūsu piekrišanas;

lai daudzos gadījumos atņemtu mums zvērīnāto tiesas priekšrocības;

lai mūs pārvestu pāri jūrai, lai tur mūs tiesātu par iedomātiem pārkāpumiem;

lai kaimiņu provincē iznīcinātu angļu brīvās likumdošanas sistēmas, iecelot tur patvarīgu valdību

un paplašinot tās robežas; lai tas reizē būtu piemērs un arī derīgs instruments tās pašas neaprobezotās varas ievēšanai šajās kolonijās;

lai atņemtu mūsu chartas, atceltu mūsu visvērtīgākos likumus un pašos pamatos mainītu mūsu valdības formas;

lai apturētu mūsu pašu likumdošanu un deklarētu, ka viņiem pašiem ir vara izdot visos gadījumos likumus pār mums.

Viņš atteicies no valdīšanas šeit, deklarējot, ka mēs nestāvam viņa aizsardzībā, un iesākot karu ar mums;

viņš laupījis mūsu jūras, postījis mūsu krastus, nodēzinājis mūsu pilsētas un iznīcinājis mūsu tautiešu dzīvības;

pašlaik viņš transportē svešu algādzu lielas armijas, lai nobeigtu nāves, posta un tirannijas darbus, kas jau bija sākti cietsirdības un nodevības apstākļos, kuŗiem grūti atrast parallēles visbarbariskākos laikos, un kas ir civilizētas nācijas galvas pilnīgi necienīgi;

viņš piespiedis mūsu tautiešus, kas uz jūras krituši gūstā, pacelt ieročus pret savu tēviju, klūt par savu draugu un brāļu bendēm, vai arī pašiem krist no to rokām;

viņš izraisījis iekšējus nemierus mūsu starpā un mēģinājis uzkūdt pret pierobežas iedzīvotājiem nezēlīgos indiāņu mezoņus, kuŗu pazīstamais kara likums ir visu vecumu, kārtu un iedzīves iznīcināšana bez izšķirības.

Katrā šo apspiešanu stadijā mēs vispadevīgākā valodā esam lūguši palīdzību. Par atbildi uz mūsu atkārtotiem lūgumiem mēs esam saņēmuši vienīgi atkārtotus apvainojumus. Karalis, kuŗa raksturs tādā veidā apzīmogots ar katru viņa darbu par tiranisku, nav cienīgs būt par brīvas tautas valdnieku.

Mums arī nav trūcis uzmanības pret mūsu britu brāļiem. Laiku pa laikam mēs viņus esam brīdinājuši par viņu likumdevēju iestāžu mēģinājumiem paplašināt neattaisnojamo likumdošanu pret mums. Mēs viņiem atgādinājām mūsu emigrācijas un apmešanās apstākļus šeit. Mēs apellējām pie viņu iedzimtās taisnības un augstsirdības jūtām, un mēs ļoti lūdzām viņus, atsaucoties uz mūsu kopīgās izcelšanās saitēm, atteikties no šīm varmācībām, kas neizbēgami pārtrauktu mūsu saites un attiecības. Arī viņi bija kurli pret taisnības un asinsradniecības balsi. Tādēļ mēs esam spiesti samierināties ar nepieciešamību, kas prasa mūsu šķiršanos, un turēt viņus, kā mēs turam visu pārējo cilvēci — par ienaidniekiem kara laikā, par draugiem miera laikā!

Tādēļ mēs, Amerikas Savienoto Valšku pārstāvji, kopējā kongresā sapulcējušies, apellējot pie pasaules — augstākā tiesneša par mūsu nolūku taisnīgumu, šo koloniju krietnās tautas vārdā un pilnvarā svinīgi paziņojam un deklarējam, ka šīs apvienotās kolonijas ir, un ka pēc taisnības tām jābūt brīvām un neatkarīgām valstīm; ka viņas atbrīvotas no ikkatras padotības Britu kronim, un ka katra politiska saistība starp viņām un Lielbritānijas valsti ir, un ka tai jābūt pilnīgi pārtrauktai; un ka, kā brīvām un neatkarīgām valstīm, viņām ir pilnīga vara vest karu, slēgt mieru, ieiet savienībās, nodibināt tirdznieciskus sakarus un kārtot visādas citas darīšanas un lietas, uz ko neatkarīgām valstīm ir tiesības. Un lai apstiprinātu šo deklarāciju, stingrā palāvēībā uz dievišķīgā likteņa aizsardzību, mēs savstarpēji liekam kīlā cits citam mūsu dzīvības, mūsu mantu un mūsu svēto godu.

(Continued from Page 2)

cases hardly adapted to this task; many of them could not speak the native language either. Thus, there was little if any difference when, in 1765, compelled by the Russian government, the local legislature passed a law proclaiming a certain elementary education compulsory for all, and establishing schools in all parishes. In many cases there was no

body to be found who could be able to teach neither was there the will to find such a person and, therefore, the schools were established generally on paper only. Of course, there were a few exceptions too, but almost everything depended on the energy and sincere wish of the parson and the squire concerned. Of some real help were the activities of the religious brotherhood of the Herrnhutians too; they even managed to

establish a schoolteachers' institute for some years, and did notable work towards the enlightening and educating of the population in their neighbourhood. On the whole, however, most children were taught at home, with the parsons controlling the progress of their knowledge at certain intervals. There is hardly any need to point out that, in most cases, the results could and would be but rather poor ones. This fact did not, howe-

ver, disturb anybody at all; on the part of the landowners it was considered even desirable and quite satisfactory.

For a couple of centuries, the historical fate of the Western part of Latvia was a different one. Instead of becoming, after the reign of the Germans, a part of Poland and, later on, of Sweden and Russia successively, in 1561 there was established a more or less independent state, the Duchy of Couronia. For some time, particularly towards the middle of the 17th century, this state prospered rather satisfactorily. There was established a, for those times, quite considerable industry, besides it could boast of a shipbuilding and shipping trade of international repute, — it got even colonies in foreign parts of the world — Gambia and Tobago. Without doubt, all this provided the Latvians with plenty of opportunities to learn different trades and crafts; besides, there had been established a number of elementary schools, — much earlier even than it was the case in Swedish owned Livonia (Vidzeme). On the other hand, the considerable need of labour in the state owned industries put a double strain on the native population: now they had to work for two bosses simultaneously instead of for one only as in former times, and they became more and more enslaved and subject to rather rigorous laws. To a great extent, this nullified the effects of the advantages of working in industries, and being provided with schools. As a net result when, towards the end of the 18th century, the declining Duchy was incorporated into Russia too, the educational situation was little if any better than in Vidzeme. Quite obviously, neither here, nor there, nor everywhere else an improvement could be expected unless the native population acquired at least the elementary rights of improving their economic position and of personal freedom, and thus should be able to form their destinies themselves.

Due to several reasons of political and economic nature, the status of serfdom was abolished officially in these parts of Latvia in 1818—1819, i. e., about forty years before this was done in Russia proper. Nominally, the Latvians were free people now; in fact, this was only partly true, because there were put many restrictions on this freedom: e. g., the

The old parish school at Rucava, Latvia, built about 100 years ago!

Latvians had no right to move about at will and to choose their occupation; as in former times, they practically had no right to buy their land and could get it only on short term lease from the German landowners who could throw them out at any time, and did so indeed; as in former times, they had to work for the landowners and to render a lot of other services. As, besides, practically all administrative and judicial power remained in the hands of the German landowners, under these circumstances, the Latvians had scarcely an opportunity of improving their economic position and, consequently, of better organizing the educational facilities for their children and youth. In spite of these obstacles, the craving for knowledge was so great that, in the thirties and forties already, a couple of teachers' institutes was started rather successfully, in order to provide the parish schools with adequately trained schoolmasters. Only schools were lacking still; these came following the reforms of the late forties and, particularly, the liberal reforms of the sixties, when the restrictions on the movement of the Latvian peasants were abolished, when they got the right of self-administration, of acquiring land as their personal property or, at least, on long term lease, when they were freed from the services to their landowners, and thus were enabled to lay at last a permanent foundation towards building up their prosperity. In a short time a whole network of school buildings sprang up over the countryside, and this in spite of the fact that they had

to be of the boarding school type, with quarters and a mess for the schoolchildren, due to a peculiarity of the country: the Latvians generally are not living in villages but on widely scattered individual farms; economically, this proved to be rather advantageous as, from the start on, it put the Latvians in a position to employ better, modern methods of husbanding their farms and cultivating their fields, such as had been introduced on the large estates at the beginning of the 19th century. On the other hand, it was a drawback insofar as, during the school terms, the children had to live away from home, and the rapid spreading of knowledge was, consequently, hampered to some extent. Notwithstanding, the work progressed well and, towards the end of the 19th century, analphabetism, at least among the younger generation, was a thing almost unknown. In a still better position were the Latvians living near or in towns which, since 1848, they were free to enter. There were enough elementary and high schools sponsored by the state, the municipalities and private persons or corporations; needless to say, the Latvians were not slow to seize this opportunity. Further, there were two academic institutions, so to say, within their grasp, i. e., the Polytechnic Institute at Riga spreading technical knowledge (architecture, civil and mechanical engineering, agriculture, chemistry and national economy) and the old University at Dorpat which then administratively belonged to the province of Livonia. All Latvians, who somehow could

manage to do so, studied and took their academic degrees there; besides, quite a few went farther and matriculated at the various academic institutions in Russia, particularly at Petersburg or Moscow and, in some cases, even abroad. As a consequence, the number of Latvians in all professions and trades, in the administration and private enterprise began steadily to increase. The original Latvian literature rapidly grew in volume; the Latvians had their periodicals, their art and art institutions too.

It should be pointed out that this rather rapid development was achieved in spite of quite a number of difficulties. Firstly, the economic and social position of the Latvians was by far not a very strong one yet. Secondly, there was a strong germanizing influence: the German upper classes, feeling their exclusive positions tottering and knowing that the educational progress was beyond their control, began to claim the successful Latvian intellectuals as belonging to their nationality, and in some cases succeeded so indeed. Then there were the suspicions and even oppressions of the Russian government; the liberal period had ended long since and, instead, the reactionary forces had got upper hand. In the last decades of the 19th century an intense russification program was put into effect, so that even in all parish schools the children had to be taught in Russian. Detrimental as this fact may have been to the furthering of the education of our youth in a national spirit,

there was at least one bright side to it too: towards the beginning of the 20th century the younger generation generally knew fairly well at least two languages in the rural areas, and at least three languages in the cities, i. e., Latvian, Russian and German. Due to this obvious advantage, the young Latvians could not only quite easily enlarge their store of knowledge, but also secure without difficulty desirable posts and profitable jobs, and thus strengthen their social and economic position. In many parts of the vast Russian empire the Latvian became well known for reason of his ability and wide knowledge.

This, on the whole, was the situation at the outbreak of World War I; the intellectual army of the Latvians was big enough and consisted of men well trained in every imaginable branch of professional life. On principle, therefore, there should have been no difficulty to start the educational program of the young Latvian republic, if only there had not been the devastations and consequences of war mentioned at the beginning of this article. Of course, there was still the question of textbooks which never before were allowed to be printed in Latvian; but this was a matter of comparatively minor concern, as there was no lack of able authors, publishers or printer's establishments either.

In spite of all obstacles surely to be encountered, the problem was tackled with the utmost determination at once; all possible help was

summoned and no effort spared to train those auxiliary forces and to create additional staffs of educational workers too. A number of courses was started in order to raise the level of knowledge of the teachers and to acquaint them with new methods and trends in pedagogics; new equipment for the schools was provided as speedily as possible; the destroyed or damaged school buildings were restored and new ones erected as need arose. The goal was, to raise the educational standard of the Latvian people as high as it possibly could be achieved and, above all, to make sure that the law stipulating general and compulsory education for all children, remained not on paper only. In this respect, the Western and Central parts of Latvia which formerly belonged to the Baltic provinces of Russia, presented no problem, as already was pointed out. The worst obstacles were encountered in the Eastern part, i. e., Latgale. The historical fate of this province was a different one: after being for more than two centuries a part of the Polish kingdom, in 1772, at the first partition of Poland, it was incorporated into the Russian empire; administratively, it did not belong to the Baltic provinces, but was a part of the Russian province of Vitebsk and, consequently, did not participate in the development peculiar to those provinces. On the contrary, the Latvian population became intermingled with Polish and Russian people and adapted many of their habits and customs. As in Russia, they were dwelling

The new parish school at Rucava, Latvia, built in 1936.

mostly in crowded villages and, due to the peculiar system of distributing the land, they were compelled to use rather antiquated and unprofitable methods of cultivation.

In comparison with the tillable acreage, the land was, besides, somewhat overpopulated; a great part of the population was, in consequence, rather poor and could make a living only by working in the cities or in other parts of the country for at least a part of the year. Many prejudices and suspicions had to be overcome before the people could be persuaded to acknowledge the advantages of regularly sending their children to school. In the end, this was achieved though, and for this reason, the inclusion of the data from Latgale could not substantially influence the statistical fact that, in the thirties, Latvia occupied a rather high place amongst the European states as to the density and efficiency of its educational network. For instance, there were 7,6 primary schools and 27 teachers per every 1000 children from 5 to 14 years of age. The number of secondary or high school (excluding those of the professional type, where the attendance was even bigger) students was about 65 per 1000 inhabitants from 10 to 19 years of age, the number of undergraduates of academic institutions about 30 per 1000 inhabitants. Needless to say, this proud record could never have been achieved, unless there had been alive the earnest desire and firm will of the nation to reach the high standards of the old cultural peoples.

The structure of the Latvian educational organization was a thoroughly democratic one. From the beginning it was felt that, in order to abolish effectively the sharp differences between the social classes as they had existed in Russia, the primary education should be uniform, free and compulsory for all children beginning with their 7th year. In accordance with this principle, standardized 6 form primary schools were established all over the country and in the cities. In some places the technical difficulties were too great at first; as a temporary measure, there were set up 4 form schools as a minimum. Besides, as to be admitted to the first form, the child had to know already a certain little amount of reading, writing and arithmetics, there were organized

preparatory classes for those children who could not be taught this at home. In our DP primary or elementary schools, this class now figures as the 1st form, the whole school consisting, consequently, of 7 forms.

The differentiation of the educational structure began with the secondary or high schools; these were, of course, not compulsory and the pupils were charged certain moderate fees, although up to 30 p.c. of the successful pupils of moderate means were freed of this obligation. Admitted to those schools could be only the most successful graduates of the senior form of primary schools, who had passed certain examinations and got certificates explicitly specifying their right to enter secondary schools. This restriction was deemed necessary, in order that, on no account, the level of scientific instruction should be lowered because of the presence of students not quite fit to follow. For the same reason, in the last years, a fifth form was added to the 4 ones originally established at this type of schools. Aside from this restriction, every effort was exercised to make these schools accessible to every one who wished to attend them and had the necessary qualification. The bulk of them was, of course, in the cities; but in the country too, several of the boarding school type with living quarters and messes for the students, were established. Further, in order better to satisfy the individual wishes and trends of the students, there were several curriculums to choose from, beginning with a purely classic one, and ending with a rather realistic one laying the principal stress on mathematics, natural history, physics, etc. Besides, there were many schools of the professional type; these schools must not be mistaken for a kind of courses providing knowledge for a strictly limited branch of activity only, — naturally, there were plenty of such establishments too. In addition to the special knowledge as agriculture, horticulture, technical sciences, pedagogics, commerce, etc., depending on the kind of school, there was taught a good deal of general sciences. In fact, they were an integral part of our educational system disseminating more or less specialized knowledge amongst our youth; there were lower grade professional schools meant to offer educational facilities to future artisans, gardeners, mecha-

nicians, etc., whose course could be completed in a couple of years. But there were also high grade professional schools entitled to issue upon graduation certificates equivalent to those of the normal high schools, including the right to matriculate at the academical institutions.

The task of superintending and financing this vast system of primary and secondary schools including the professional ones, was a part of the duties of the municipal and state administration; comparatively few were the secondary and professional schools sponsored by private organizations and individuals; in most cases these were subsidized by the state or municipalities too. In this connection, it is perhaps of some interest to point out here, that the Latvian education system was by no means a narrow-minded chauvinistic one, as from time to time it was emphasized in the Gorman press. On the contrary, all national minorities — the Russians, Poles, Jews, Germans, etc. — had in reality their own independent educational organizations from the kindergartens up to the secondary and professional schools, where they could teach the children in their own tongue; the Germans had even their own academic institution—the Herder Institute. Representatives of the national minorities were the heads of the corresponding departments of the Ministry of Education, and they drew funds and subsidies in proportion to their number on just the same scale as the Latvians.

The topmost establishments within the framework of our educational organization were the academic institutions, viz.: the Latvian University — from which shortly before World War II the faculties of agriculture and forestry were detached and an independent Academy of Agriculture established — cultivating scientific knowledge, and the Art Academy and Latvian Conservatory cultivating art and music respectively. As it was mentioned previously, in Riga there had existed the Polytechnic Institute which was evacuated to Russia during World War I. When, after peace was established, the repatriation of the Latvians began, a great part of the teachers of this Institute returned; unfortunately, the equipment and library were almost completely lost. Besides, the University of Tartu now was on

Estonian territory and thus, the only immediately available assets to start with, were the buildings and a part of the former staff of the Polytechnic Institute which formed the core of the technical faculties of the University. The humanitarian faculties had to be built up almost from nil. In spite of these difficulties, the organization work was started; all Latvians who formerly had worked in scientific institutions in Russia or elsewhere and now had returned, were invited to join and, in some cases, competent foreign scientists elected where no other solution could be found at that time. Later on, when the work was started, of course, every effort was made to select and train the most brilliant undergraduates for future scientific work with a view of adding them to the staff. The results were rather noteworthy; in the thirties, the scientific personnel consisted of nearly 500 professors and assistants. In spite of the lack of equipment and time which mostly had to be dedicated to teaching and instructing duties, quite notable scientific work was accomplished too, as can be seen from many papers published in the Transactions of the University and in foreign scientific magazines. In all aspects, the progress was limited only by the amount of available funds which, at first, came almost exclusively from governmental sources. Only in later years, the University became the beneficiary of a couple of, relatively considerable, private donations which might have well furthered its progress, if only the outbreak of World War II had not put an end to this development. Most beneficent was, further, the fact that, although being a state sponsored institution, the University enjoyed a status of complete autonomy in regard to administrative, pedagogic and scientific matters; business was done and policy directed by the yearly elected rectorate, deans and councils of the faculties and, as a supreme instance, the Senate of the University; for this reason, every adjustment and modernization measure was rather easily and speedily put into effect.

The amount of interest, shown by the Latvian youth towards acquiring fuller and better knowledge can be

estimated by the fact that, during the last years, the permanent number of matriculated undergraduates fluctuated somewhere between 6 and 8 thousand, and would have been much greater, had the facilities allowed to admit all applicants; as this was not the case, a lively competition set in; stern examinations had to be passed, and the less fortunate ones had to be turned down. This was by no means the only difficulty and inconvenience almost surely to be encountered by young men and women who had chosen to study. For instance, they already had sacrificed from 11 to 12 years of their life in order to complete the courses of primary and secondary school, as only possessors of secondary school graduation certificates were allowed to apply for matriculation. To complete the University course and to take a degree, meant at least another 4.5 years at the best, and up to 6 and even more years in some faculties. The curriculum was a most stern and, generally speaking, difficult one: on the whole, the number of subjects and their scope were considerably enlarged in comparison with those adopted at the academic institutions of Western Europe. Several reasons were accounting for this: in the first place, in a small country like Latvia—at least as long as it was organizing and stabilizing its life—, there was no great need of people strictly specialized in a narrow field of activity only; there rather were needed more universally but, nevertheless, in all subjects as thoroughly and seriously trained persons; naturally, in the course of time, some adjustments towards the simplification and modernization of the curriculum were made. Another reason, perhaps, was a kind of tradition: the older generation of Latvian scholars had gone through a rather severe school, and they were scarcely willing to change their notion of academic standards and to award academic degrees easily. After completing the course, it was by no means a simple task to take the first, normal, academic degree: several stern examinations had to be passed and a diploma-work generally requiring for its completion no less than half a year, had to be presented and defended before a

commission. Much more was required of the, comparatively very few, persons who wished to obtain the second academic, i. e., the doctor degree, which in no way could be compared with, for instance, the German doctor title: the completion of the dissertation took at least a couple of years; after it had been accepted by the respective faculty, an examination on two or more subjects in presence of the faculty staff had to be passed and, finally, a public dispute had to be held before the degree could be awarded.

A third reason, influencing the duration of the course, was the absence of Latvian books on many scientific subjects. In a small land, the publishing of such books is, of course, quite often a nonpaying business and, therefore, private firms could rarely be induced to offer substantial help. In the last years, funds were made available to the University, and the students' need for books was somewhat lessened by publishing a number of fundamental textbooks already.

In other respects too, much was done towards making the University really accessible to able youths possessing little or no means whatever. The fee always had been a moderate one, and besides, a lot of successful students on application were taught free of charge. In addition, some years ago a most generous and broad-minded action was started: all successful poor students were offered scholarships to be repaid in later life only, on condition that they would not accept any jobs, devote their time exclusively to studies, and complete the course in normal time. By this measure, even the most humble of the young Latvians was given an opportunity to rise in life and, eventually, to attain a high position. The outlook was a bright one indeed: the potential brain power of our future generation would be developed to the utmost and could be put to use to speed up our progress, the society would be democratized still more effectively, and thus the principal goal of our educational system attained, viz., to help our youth to grow up as a united, respected, thoroughly cultured nation.

A. Mitrēvics

Pagājušo gadu ap šo laiku Augsburgas Haunstettes nometnē bieži varēja redzēt iegriezamius „dzentelmeni“. Citādi būtu grūti apzīmēt brillaino kungu, kuram kājās bija „tanki“, mugurā soma, pagatavota no cukurmaisā, un neiztrūkstošais lietus sargs padusē. Nebija daudz jāmaldās pa atmiņu labirintiem, it īpaši Rīgā dzīvojošiem latviešiem, lai atauštu Dailes teātrī redzētie skatuves tēli: Šveiks, Lāziks, Trejmeitiņas, Vulfa-Bumbiers, Zīverta „Āksts“ un daudz citi. Šo tēlu miesīgais tēvs un radītājs, kā zināms, bija Augusts Mitrēvics. Us Haunstettes nometnī viņš nāca gan karstās saulainās, gan lietainās dienās no 25 kilometru tālā „dorfa“, kur viņš papildinājās jaunā mākslā — mezā koku zāģēšanā un ciršanā, kā arī mācījās saprast ko nozīmē vācu valodā „do ge“, da drinn“, un bisselle Schwob'a gell. Ko viņš tur tik neatlaidīgi meklē Haunstettenē? Viņš meklē savu „kaktiņu, savu stūrīti“. Beidzot vadības kungi apzēlojās par „Augustu, pasaules apbraucēju“ un ierādīja zināmos kvadrātmetrus viņa ģimenei, un tā viņš tapa pilntiesīgs D. P.

Pēc visām grūtībām viņam būtu aiz sajūsmas jādzied „nu ir piepildījies viss, ko es lūdzu klusībā“. Bet vai vecs kavalerijas zirgs, kas iejūgts arklā var mierīgi solot, kad spēlē kara maršu? — Nē! Tam kājas raustās un cilājās mūzikas taktī. Tāpat Mitrēvics, kas pus mūžu nodzīvojis uz skatuves, vai būtu iedomājams, ka atkal nestaigātu pa ska-

Augusts Mitrēvics

'un viņa teātris.

Lonija Danga

tuves dēliem un nesmarzotu smiņka smarzu. Un tāpēc sāka domāt, kā varētu spēlēt teātri.

Visi teātri trimdā, lieli un mazi, mēdz rakstīt: mums bija jāsāk no nekā. Augusts Mitrēvics tā nesaka, jo viņam bija ticība, enerģija un pacietība. Ticība — ka vecos kara lūžņos slēpjas viss, kas vajadzīgs apgaismošanas ierīcēm, enerģija —

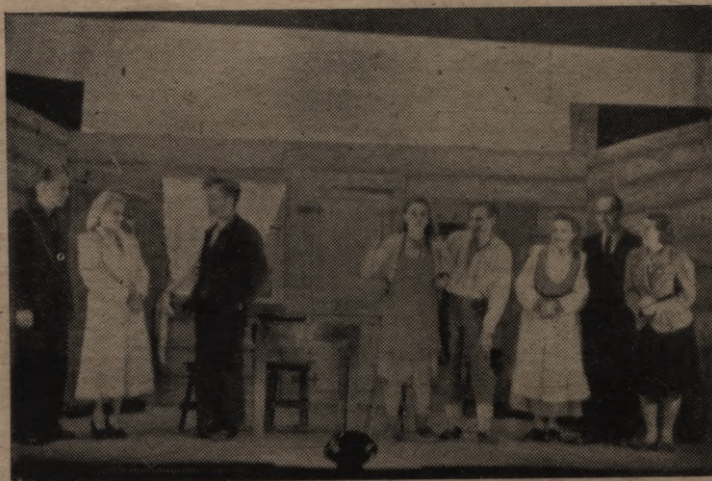
Lidija-Liepīna-Mitrēvica

Skats no J. Pētersona lugas „Pieklīdušais kakēns“

bez lugām, tomēr dabūt lugas un pacietība sastādīt teātra trupu. Un jāsaprot, trupa strādā ar sajūsmu un patiesu prieku. Bez A. Mitrēvica piedalās: aktrise Lidija Liepiņa-Mitrēvice un Lonija Danga. Par dekorācijām rūpējas grafikis F. Egliņš. Administrators ir Andrejs Muiza. Ka trupu dibinot Augusts Mitrēvics būtu vīlies, to nevarētu teikt, jo ar katru jaunu lugu skatītāji priecājas arvien vairāk kā Augsburgas, tā arī citās latviešu no- metnēs, kur Mitrēvics ar savu trupu labprāt ierodas.

Novēlam nenogurstošiem darba darītājiem labas sekmes turpmākajā darbā.

Skats no K. Mikelsones lugas „Dzīve šūpoles.“

Aktieru grupa cēla jūtīs

Divas sētas.

O. Kalnietis

Miera laikā tikai daziem bija izdevība vērot svešas zemes. Tie, mājās pārbraukuši, bieži stāstīja par redzētām skaistām zemēm, vareniem kalniem, plašiem, auglīgiem laukiem, asfaltētiem ceļiem, kas stiepjas ne tikai no pilsētas uz pilsētu, bet arī no ciema uz ciemu. Daudziem likās, ka tikai aiz mazās dzimtenes robežām sākas skaista, pilnīga pasaule.

Nezēlīgais karš arī latviešus izklīdināja pasaulē. Dzimtene, kas ir tikai neliels laukumiņš Eiropas kartē, atmiņās sāk mirdzēt kā tāls, saules apņēmts brīnumdārzs.

Gar zilajiem Latgales ezeriem, pāri Vidzemes pakalniem, cauri Kurzemes miezu druvām un zalajai Zemgalei no sētas uz sētu ved mūs atmiņu takas, kurās ar vēja spārniem izstaigājam dienu no dienas.

Latviešu zemnieka sēta ir tā, kurā iegriezamiem ciemos.

No baltā lielcela nogriežas gram- bota celš. Kā sveicienam pāri sek- lam cēla grāvitim liecās vārpas ar briestošo zemes spēku. Otrā pu- sē, pretim pakalnam, mierīgi zāli plūc ganāmpulks. Kā gan saimnie- ce var izšķirt šīs brūnālas vienu no otras? Tik vienādas tās, kā zilonī- šu kolekcija uz pilsētnieka rak- stāmgalda. — Iedams pretim pakal- nam, celš caur liepu gatvi iegriežas pagalmā. Straujš pagrieziens gar klētis stūri — un varenie sētvidus kastaņkoki izpleš savus zarus pār zemo ēku jumtiem.

Slēpdamās aiz cēriņu un jasminu zaluma, stāv garā, zemā dzīvojamā ēka. Taisns celiņš, kā svītra zala- jā maurā, savieno istabas durvis ar klēti. Aiz cēliņa un klētsgala, dien-

vidu virzienā, varenā mierā sarin- dojušās ābeles, kas ar savu zaru vēdekliem izveidojušas zālo dārza jumtu. Platāks grantēts celš gar visu dzīvojamās ēkas priekšpusi, dienvidus virzienā klūst šaurāks un atdala ābeldārzu no košuma dārzi- ņa mājas dienvidus galā. Cēliņa malā, pie ēkas stūra, kā draudīgs sargs, savus zarus izplētis rozu krūms, ar asiem durstekliem atvairīdams katru, kas grib sniegties pēc mīkstā, iedzeltēnā zieda. Aiz viņa košuma dārziņa spilgti za- lajā žēlmenī viedotās dobēs smar- zo vasaras pukes, kuplo flokšu un īridu krūmiņi, pāri kuriem savus sarkanos, baltos un dzeltenos ziedus cel karaliene — potētā roze. Augsts krūmu dzīvzogs noslēdz šo Dieva apveltīto sfērti no laukiem, kas sākas aiz dārza.

Latviešu zemtura sēta

Ziemeļu virzienā celiņš no dzīvojamās ēkas ved uz kūti un citām saimniecības ēkām. Tā malā savu snuki pār akas cementa grodu malai pārbāzīs sūknis, kas dzirda izslāpušos lopus un cilvēkus. Kā kristaldzidrns nektārs piepildītās silēs saulē silst ūdens, kas veldzēs slāpes saimnieka draugam — Bērim, kad tas pēcpusdienā uzsāks savas gaitas pa laukiem vai baltajiem lielceliem. Zedīnu sēta norobežo kūts apkārtni no pārējā pagalma. Gar to visgarām kupli sazēlušī ogulaju krūmi un — izmantodamas zēmes spēka krātuves — laidara tuvumu — griezdamās aug nātres un suņuburkšķi. Aiz sētiņas sākas mājas saimnieces valstība — laidars. Svaiga piena smarža pilda izbalsināto telpu, kad tajā no trekna zālāja mājās sarodas brūnālas. Svinīgi, kā apzinādamās savu vērtību, tās ierodas, īsos baltos ragus izcēlušas, un ieņem savas vietas. Vēl brīdis — un veiklu roku vadītas, balta piena strūklas līst slaucenē.

Tā tur pakalnē, vareno koku ieslēgta, stāvēja latvju zemkopja sēta Lejaskurzemē. Mēs nezinām, vai arī šodien viņa vēl stāv...

Tagad cita aina.

Augstu virs galvas spiez saule, kad tuvojamies kādam Bavārijas cie-

mam. Slaido likumu asfaltcelš kā tumša svītra šķel auglīgos tīrumus. Tālu pār pakalnu — liekas līdz pat apvāršņa malai — aizstiepjas šaurā, bet garā kviešu lauka strēmele; aiz tās tāds pat miezu lauks, auzas, kartupeli, bietes... Kā gari otas triepumi šīs svītras — no tumši zilā līdz zeltaini dzeltenam — zīmē Bavārijas ainavu. Pāri laukiem, vienu aizotra acs sastop stabveidīgos baznīcu un kapellu tornus ar sfīpolveidīgiem kupoliem galā. Ap baznīcām ciešs ēku pudurs ar stāviem, augstiem jumtiem. Tie Bavārijas ciemi ar vācu zemnieka sētām.

Pašas ciema ielas uzrāda ne sevišķi pievilcīgu ainu. Ja labie Vācijas celi bieži ir apstādīti un izveido garas alejas, tad sākoties kādam ciemam, aleja pārtrūkst. Kokiem ielas malā vairs nav vietas. Cieši ielai pieslēdzas zemnieku ēkas un pagalmi. Iela ne vienmēr var būt sevišķi tīra. Nenovēršama parādība uz tās ir dažādi iztecējumi no stalliem, mēslu krātuvēm, virtuvēm un lielās virčas mucas virčas vešanas laikā. Kopā ar smaržām no pagalmiem, tie dod ciema „gaisa nokrāsu“.

Pagalms no ielas noklūst pa vārtiem vai starp divām ēkām. Pagalmu vismaz no divām pusēm apņem pašu ēkas. Trešā puse noslēdzas ar sētu vai otra saimnieka ēkām; ce-

stības dēļ, mēslu krātuve vienmēr iznāk tieši dzīvojamo telpu durvju priekšā. Arī ja kūts ir atsevišķā ēkā, mēslu krātuve tomēr ir tuvāk istabas durvim, kā kūtsdurvim, jo, lūk, lopu staigāšanai vajagot lielāku pagalma platību, kā cilvēku soliēm. Vācu zemnieks ar smaidu norāda, ka viņa lielumu un bagātību rādot viņa mēslu krātuves lielums — tādēļ laikam tā tiek novietota pagalma visredzamākā vietā. Latviešu sētā šajā vietā stāv puku, vai zalumu grupa, tādēļ vācu sētas mēslu čupa durvju priekšā mums vienmēr ir pretīga. Karstajās vasaras dienās no mēslu krātuves nāk nepārtraukta smaka un mušu tūkstoši. Pagalms citādi ir kails, bruģēts, vai grantēts, bez kādiem kokiem vai zalumiem. Tik parasti ielas pusē iezogotas sakņu dobes, kurās pavasari izaudzē sakņu stādu, bet vasarā virtuves saknes. Kāda puke šajās dobes tik retu reizi redzama — un tad arī tik pa atsevišķam puškam. Vācu zemniekam liekas, ka pagalms ir tikai darba vieta, vai dažkārt rīku un materiālu glabātuve. Cilvēku atpūtai te nav nekā. Atpūtu var meklēt tikai istabā. Par tām jāliecina, ka tieši dzīvojamās telpas vācu lauku sievietē uztur priekšzīmīgi tīras. Gluzi ne tāds uzskats Bavārijas lauku laudim ir par miesas tīrību: pietiek ar roku

Vācu zemnieku ciems

turtā puse iziet uz ielu. Raksturīgs ir apbūvēšanās veids: viena galvenā ēka pagalma vienā malā, cita mazsvarīgāka gar pagalma pārējām malām. Galvenā ēkā obligātoriski zem viena jumta dzīvojamā ēka un kūts. Tikai lielās saimniecībās kūts ir citā ēkā, bet tad arī tuvu dzīvojamajai ēkai. Kūtis visas ir seklās ar valējām mēslu krātuvēm pagalmā. Ēku novietojuma saspie-

un mutes mazgāšanu. Lielāku seviš mazgāšanu var rīkot tikai vasarā, pie tam tur, kur katrs atrod sev piemērotāku vietu. Ipašas telpas šai vajadzībai nav. Vienkāršās lauku pirtīnas, kādas sestdienas vakaros kūp Vidzemes plavmalās pie katras mājas, te nepazīst. Tādēļ te svešs arī svētvakars sestdienas vakarā, kāds Latvijas sētās no laizās pa kūpošo pirtīnu dūmiem.

Audzudēls

(Stāsts.)

Anete Palāpe savā trīsdesmitdevītajā dzimšanas dienā pēkšņi atskārta, ka pasaulē nav neviena cilvēka, kas viņu mīlētu. Tāpat viņa nevarēja iedomāties neviena, kas būtu viņai tuvs, vai kuŗa liktenī tai būtu kāda līdzdalība. Anete Palāpe jau sešus gadus bija Joču pagastā sekretāre. Persona, kuŗas priekšā laudis godbijīgi pacēla cepures, kuŗas padomus labprāt noklausījās, un kuŗas taisnīgumu darbā visi cienīja.

Papīru kaudzēs ierakusies, aiz dzeltenā masīvā galda Joču pagastmājā pie loga sēdēdama, sekretāre pavadīja savas darba dienas, kas vienmēr izrādījās par īsām, lai spētu visu paveikt. Anetei nebija nekādu citu interešu, izņemot viņas sauso darbu, sevišķi pēc tam, kad trīs gadus atpakaļ pagasta vecākais Edgars Ieloks apprecēja mācītāja meitu Elgu. Gadu pirms kāzām jaunā Ieloku saimniece bija nobeigusi Jelgavā ģimnaziju un staigāja ar divām brūnām bizēm uz muguras. Jā, ko lai dara, mācītāja meita Elga droši vien pat neprata pavadīt uguni aizkurt, un laudis stāstīja, ka stāvot pie pirmajām govju dzemdībām savā jaunajā saimniecībā, viņa esot zaudējusi samānu. Svētdienās viņa pavadot laiku triecot un klaiņojot gar Ieloku ezera dūkstī ar bijušajiem draugiem — māksliniekiem no Rīgas. Ieloks, kuŗa gadu skaits bija tai pašā desmitā kā Anetei, tomēr bija apprecējis mācītāja meitu un ne viņu — darbīgo, ļoti cienīto pagasta sekretāri.

Pagasta vecākā kāzu dienā Anete Palāpe bija iegājusi viņa istabā Ieloku dzīvojamās mājas galā un ilgi viena stāvējusi tur pie loga visu pārdomādama. Šis kāzas nāca pēkšņi. Pagasta mēlneses gan pienesa

vienu otru ziņu arī Anetei. Pagasts jau sen šo to zināja. Pagastam bija lielas ausis, tās dzirdēja visu, ko gribēja dzirdēt. Bet Anetei toreiz nebija laika par to domāt. Viņas laime darbā bija pilnīga, ja pagasta vecākais divas trīs reizes nedēļā sēdēja ar Aneti pagastmājā pie dzeltenā galda un pārrunāja ar viņu pagastā kārtojamās un veidojamās lietas.

Tas tā bija ildzis trīs gadus. Edgars Ieloks skaisti prata smielies. Viņš to apzinājās un smējās ļoti bieži. Smejoties viņa vīrišķīgajā seļā pie mutes iegula divas bedrītes, tik lielas, kā kviešu grauds tajās pilnīgi varētu ietverties. Ieloka pelēki dzeltenajiem matiem piemita sevišķs mirdzums. Joču pagasta vecākais kā ziemu tā vasaru staigāja kailu galvu. Anetes sirds arvien satraucās, kad Ieloks, ar viņu runājot, pasmaidīja vai arī skaisti atmeta atpakaļ no pieres matu gredzenu. Kautko neskaidru, neizdomātu viņa visu laiku bija cerējusi. Taču tā laikam bija mīlestība. Anete kaunējās sev atzities. Un Edgara Ieloka kāzu dienā, viņa vecpuiša istabā stāvēdama, Anete atzinās, ka tā ir mīlestība, kas drebēja viņas vientulajā dvēselē. — Lēni Anete noņēma aiz loga aizsprauto egles zaru, lai ieelpotu sāji-rūgto skuju smaržu, jo šī viņai likās kāda bērū diena. Egles zaram viņas rokās nobira visas skujas. Palika tikai nozēlojami siķis, kails zara skeletiņš. Tik bija atlicis pāri no neskaidrajām Anetes cerībām; tās nokrita tāpat kā skujas no zara. Toreiz Anete bija paņēmusi spoguļīti no galda un ilgi lūkojusies savā seļā. Jā, viņa saprata ļoti — tādu, kāda izskatījās viņa, nevarēja iemīlēt Edgars Ieloks. Plata pelēka seļa: Pelēki mati. Taisns plāns de-

guns. Neizteiksmīgas nogurušas acis ar satūkušiem plakstieniem. Un galvenais mute! Anetei tikpat kā nemaz nebija lūpu. Divas šauras šauras iesārtas švītrinās nopietnajā seļā izteica viņas muti. Sevi nozēlodama Anete iesvieda spoguļi Ieloka gultā, kur uz zili svītrotas segas tas smējās viņai pretim, savā sidrabaini vizmainajā virsmā kēmodams Anetes seļu. Viņā izbēga no istabas un klīdā daudzō viesu starpā kā mēnešsērdzīga. Sāpīgi Anete Palāpe todien apzinājās savu neglītumu.

Bet viņa kļuva darbā uzmanīgāka čaklāka un pret laudīm vēl laipnāka.

Nebija tādu viesību pagastā, kuŗās pagasta sekretāre netiktu ieaicināta. Katru gadu Anetei piedāvāja piecus sešus krustbērņus. Visi viņu godāja par „mūsu jaunkundzi!”

Tas bija ļoti un jauki.

Viesības izdzēra līdz ar pilnajām vīna un alus glāzēm. Smieklī un dziesmas iesūcās lauku māju pelēkajās sienās, lai tur vēl gadiem un paaudzēm skanētu. Bet Anete Palāpe rītos atmodās viena mazajā dzīvoklītī Lielupes ielā un bija jau visu aizmirsusi, kas vakardienas viesībās noticis.

Šodien bija darba diena. Veicamī tādi un tādi darbi. Jāizraksta apliecfba jaunajai vaislas bulla stacijai. Jānosaka klaūšas. Nespējnieku mājas dienvīdus galam jāuzliek jauns jumts. Krejānu saimnieks, nelietis, bija atstājis sievu ar četriem mazgadīgiem bērņiem. Jāieceltiem aizbildnis. Nākošajā apkārt rakstā jāizziņo jaunās zobārstes pieņemamās dienas un jānozīmē pagastā baku potēšana bērņiem. Tā bez skaita, bez gala.

Trīs gadi aizskrēja ciņs aiz cita, nesdami dienu pēc dienas darba pārpilnas.

Anete Palāpe varēja svinēt trīsdesmitdevīto dzimšanas dienu.

Bija pavasars. Dubli celos jau apsusējuši, un tīrumos kūpēja sastrādātā zeme brūna un briedīga kā laba rudzu maize.

Dzimšanas dienas rītā Joču pagasta sekretāre uz darbu iedama, kā jau ik gadus pa logu uz sava galda redzēja narcisu baltās ziedu sejas.

Pirmā Aneti apsveikt arvien pasteidzās pagastmājas apkopēja. Vēlāk ieradās pagasta vecākais ar vīna pudeli un torti. Jā, mācītājmeiņa Elga šais gados bija iemācījusies tortes cept un telus saņemt. Viņa izrādījās priekšzīmīga saimniece. Daziem liktenis piešķīra pārāk daudz.

Anetes palīgs atnāca ar maijpuķīšu pušķi un tā daudzi atcerējās pagasta sekretāres dzimšanas dienu.

Anete Palāpe šodien tomēr jutās nejdzīgi vientula un tāla no visā tā, ko sauca par viņas ikdienas darbu. Ar mokām sagaidījusi pēcpusdienas stundas, kad viņa parasti gāja mājās. Anete uzkāpa pa trepēm un atslēgdama sava dzīvokļa durvis vēlējās, kaut aiz tām stāvētu kāds cilvēks, kas viņu nepacietīgi gaidītu pārnākam. Istabā skanīgi sasaucās ienācējas soli. Spozajā grīdā ērmīgi plātījās viņas vientulīgā ēna pavasara pēcpusdienas saulē. Bezjēdzīgi salikusi rokas klēpī, Anete sēdēja uz sava platā zvilņa, kuram pāri sedzās austa sega, krāšņa kā pati bagātā Zemgale. Pulkstenis tikšķēja kā arvien. Miers. Klusums. Briesmīgs, vientuļīgs klusums.

Anetes neapmierinātajā dvēselē iekodās asa doma — „kaut te, pie viņas būtu kāds, kas trakotu, plēstos, sajauktu visu jūklī, brēktu kā deviņām stabulēm, plēstu virtuvē sarindotos dārgos porcelāna traukus. Jā, kaut vai izsistu logus, lai vējš var brīvi ieskriet telpās un izārdīt, kas vēl būtu ārdams!

Bet kaut tas būtu tāds cilvēks, kas spēj aizdzīt nepieciešamo vientuļību un galvenais — kas mīlētu viņu — Aneti. Nē, tik naivā jau viņa nebija, lai iedomātos savās istabās kādu pasaku princi ar Edgara Ieloka kviešu grauda bedrītēm vaigos un mirdzošiem matiem! Ak nē! Anete skaidri zināja, ka viņu neviens neiemlēs tā — ar miesu un dvēseli. Bet doma, ko tā šodien darbā bija

iedomājusies, bija īsta un neatlaidīga — „Man jāpieņem audzu bērns. Audzudēls.“

Anete bija iekrājusi naudu. Krietnu summiņu. Cits viņas vietā sapņotu par savu mājiņu ar divām zemeņu dobēm un trušu būdu zem liepas. Anete sapņoja par audzu dēlu. Izskolot tādu puiku un tad, vecumdienās rāmi nolūkoties, no malas — „lūk, mans roku darbs. Bez manis, tas tur, raktu grāvjus. Tagad viņš ir inženieris un pie Daugavas krācēm sapņo par spēkstaciju un gaismu visai Latvijai.“

Lūk, tā Anete ieguldīs savu naudu — cilvēkā. Viņa smadzenēs. Vai tā arī nebija visbrīnīgākā krāj-kase pasaulē? Kapitāls tur pieaugtu ikkatrā stundā, kurā audzudēls pavādītu skolās.

Nodzisa diena. Vakara krēsla mīksti iečāpoja istabās. Anetei likās, ka viņa tikko ir noskatījusies savas dzīves lugas pirmajā cēlienā. Otrajam cēlienam vajadzēja vel vienu aktieri — bērnu. — Viņā izdomāja visas savu radu ģimenes Rīgā, no kurienes bija cēlusies. Nē, tie visi bija pārtikuši iedomīgi laudis un paši varēja savus bērnus skolot. Tad tā domās pārcilāja pagasta bērnu sarakstus un atcerējās — Tomu Riekstu, gaišmatainu brūnacainu zēnu, kas dzīvoja kalēja ģimenē, mājā pie Posta kalna. Toma māte bija mirusi un tēvs nebija zināms. Puiku audzināja mātes attāls radnieks — kalējs, kuram pašam bija trīs bērni. Vēl pāgājušā nedēļā Toms bija ieradies pagastmājā, lai lūgtu sev nepieciešamos apavus. Anete skaidri atcerējās — kā atvērās durvis, kā zēns ienāca. Piekļājīgi lēni viņš pienāca pie galda un skaidrā balsī lūdza pagastvecākajam, lai tas piešķir viņam apavus. Gaiši, gaiši mati. Maza, šaura sejiņa. Brūnas, lielas acis. Labas, godīgas bērna acis. Kas šim bērnam bija par nākotni? Ganu gaitas. Tad par kalpu pie cita. Sieva un pusducis bērnu. Vecumdienās lika mugura, piesarkušas, putekļu izēstas acis un rūgtums sirdī. Lūk, ieguldīt te savu kapitālu! Šai zēnā! Anete Palāpe dzīli atvilka elpu. Krēslainajā istabā izzuda priekšmetu veidi — nāca nakts. Anete iegāja gulamistabā, iedezda spuldzi un pārdomāja kā un kur novietot otru gultu. Kad viņa iegulās baltajos spilvenos, tai likās, kāda maīga bērnu balss to sauca — „Audzumāt, audzumāt!“

Mazajam Tomam bija divpadsmit gadu, kad agrā vasaras rītā tam vajadzēja atstāt savu ganāmpulku Posta kalna puku dzeltenajā piekājē. Droši Toms soloja līdzās pagasta sekretārei Anetei Palāpei pie pajūga, kuram bija jāieved mazais bārenis jaunajā dzīvē.

Toms bija zēns kā visi zēni. Tam patika rotālas, karavīri, zirgi, mašīnas. Skolā savā klasē Toms bija pirmais. Varbūt ne tādēļ, ka viņš būtu izcilus apdāvināts. Nē — Toms labi apzinājās, ka ir bārenis, ka ir jāmacās čakli, jo viņu uzturēja kalējs aiz zēlastības. Vēl vienu gadu Tomam bija jāiet pamatskolā. Citi zēni jau sprieda par tālākām skolām, bet viņam bija jāklusē. Un tagad? Nāca brīnums kā bībeles stāstos. Pagasta sekretāre izraudzījās taisni Tomu Riekstu par audzudēlu un ne kādu citu no pagasta bāreņu pulciņa.

Toms bija priedīgi satraukts. Sekretāres jaunkundze viņam patika. Ratos tai līdzās sēdēdams, zēns aplūkoja viņas seju.

Cienīgi mierīga sēdēja Anete Palāpe un siltā klušā balsī jautāja Tomam šo vai to.

Zēns nemaz nenojauca, kas notika jaunās audzumātes dvēselē. Anetei līdz šim maz bija iznācis runāt vai darboties ar bērniem. Viņa bija ļoti uztraukusies jaunajā lomā. Arvien vēl tā īsti nevarēja aptvert, ka tik viegli un vienkārši bija ieguvusi tādu lielu dārgumu — cilvēku. Vēl mazu, tomēr cilvēku.

Toms apbūra Aneti ar pirmajiem vārdiem, kurus viņš tai teica — „es esmu ļoti laimīgs, ka Jūs ņemat mani pie sevis.“

Mazais gaišmatainais zēns domāja par pilsētu, jauno dzīvokli un audzudēla pienākumiem. Kalēji bija ļabi un godīgi, bet Tomam tur arvien bija jāstrādā un viņš ļoti ilgojās vecāku mīlestības. To viņi tam nevarēja sniegt. Tagad nu viņam bija sava audzumāte.

„Vai tev, Tom, negribas ēst?“ — Anete jautāja un atvēra savu cela somu. Biezas desu ripas, kārdinoši sārtas ar baltām speka acīm raudzījās Tomā no kviešu maizes riecieniem.

„Gribas gan,“ Toms norija siekulas. Viņi abi saskatījās. Anetei aizkustinājuma acis pārplūda asarām. Zēns bija tik izsalcis! Jā, kalējmājā jau neēda kviešu maizi ar desu.

„Ed vien cik tik tev gribas,“ Anete dušināja. Toms viņa pateicīgi paskatījās un nemaz nekautrējās.

Tā audzumāte ievēda audzudēlu savā mājā, kura nu uzreiz pielīja ar smieklu tralliem, valodām un prieku.

„Ak, Tom, Tom! Šis kreklis tev daudz par lielu. Tu jau izskaties viņā kā eņģelis,“ Anete vakarā aplūkoja gultā audzudēlu.

„Es esmu sfks. Bet tagad es ātri augšu. Jā man arvien ļoti kāroja ēdiens. Dazreiz iznāca par maz. Lūdzu atstāj to kreklu tādu pat, tad es viņā varu ietīties.“ Toms smējās pēlos vērtīdamies. Viņam visa šī diena likās kā sapnis un zēns gaidīja briesmīgo kritienu — īstenībā.

Ja kāds būtu gribējis sacīt, ka pagasta sekretāre, uzņemdamās audzumātes pienākumus, darbā kļuvusi nolaidīgāka, tad tādu varētu saukt par vislielāko meli pasaulē. Anete dzīvoja sava pagasta bēdām un priekiem līdz kā jau arvien. Darbu tā neatlāvās nokavēt ne minūti. Dazreiz viņa pat strādāja ilgāk. Toms jau mājās visu padarīja, kas bija darāms.

Un cik labi tad Anetei bija atvērot sava dzīvokļa durvis, ieraudzīt Tomu uz tepika ar grāmatu rokā, vai virtuvē pie pavarda liknājot. Zēns gaidīja audzumāti, jo katru dienu mazajā saimniecībā kaut kas atgadījās, kas bija trīs reizes atstāstams un pārspriežams.

Pagastmājas laudis Tomu labi ieredzēja un viņam pašam likās, ka tas arvien ir dzīvojis pie Anetes Palāpes un tam nekad nav bijušas salāptas bikšes. Jā, par tiem zābakiem nemaz nerunājot, kurus viņš toreiz lūdza. — Viņš pat kaudējās to atceroties.

Līdz ar audzudēla ienākšanu Anetes dzīvē, viņai zuda jebkura interese par notikumiem pagasta vecākā mājās. Tur varēja dzimt kaut vai divi, varēja braukt viesi no Jelgavas vai Rīgas — Anetei bija vienalga. Edgara Ieļoka smaidis viņu vairs nemulsināja. Tagad viņai bija audzudēls un ar to dzīve tuvojās tai stādījai, kurā apzīmē par pilnību.

Anete dzīvoja Tomam līdz visās viņa skolas nodarbībās. Viņa kļuva pati kā trīspadsmitgadīga un kopā tie pārsprīda visu. Tomam nebija nekādu noslēpumu. Viņš labprāt stāstīja, un Anete pēc šiem stāstiem būtu pazinusi katru no Toma klases biedriem, ja tas pēkšņi ienāktu istabā. Zēna sekmes mācībās bija ļoti labas. Skaidrs, ka nākamajā rudenī viņš būs jau audzēknis Joču ģimnazijā. Tos piecus gadus ātri aizpūtīs

laiks un Tomam atvērsies Universitātes durvis. Brīnišķīgi! Audzudēls — students.

Laika vējš aizpūta gadus. Toms Rieksts apmeklēja ģimnaziju pēdējo gadu. Zēns bija izaudzis kā slaida kārķa klūga. Viņš bija arī ļoti ģērbies, daudz lasījis grāmatas, rakstījis referātus skolas vakaros.

Meitenes teica, ka Toms nav tikai skaists, bet arī gudrs.

Kad slaidais ģimnazists svētdienās gāja uz baznīcu, teātri vai koncertu līdzās savai audzumātei, draudzīgi un brīvi ar to sarunādamies, Anete sevi auklēja lielas laimes sajūtu. Katrs zināja, ka viņa zēnu šādu izveidojusi. Bez tam viņi abi patiesi bija mācījušies viens otru cienīt un mīlēt.

Katru gadu audzu māte svētku brīvlaikos veda Tomu uz Rīgu pie saviem radiem. Tad viņi abi līdz pagurumam apmeklēja visu, kur varēja ko dailu dzirdēt, redzēt vai pārdzīvot. Anete sarunāja audzudēlam mītni pie savas tālās radniecības — skolotājas. Te viņš varētu mierīgi nodoties tikai studijām un par citu tam nebija arī jādama.

Runājot par studēšanu Anete ar Tomu mazliet strīdējās. Toms bija diezgan praktisks, bet viņam nemaz neinteresēja inženierzinātnes. Viņa doma bija studēt ekonomiju. Bet audzumāte nevarēja atsvabināties no iecerības par Tomu Riekstu — inženieri. Tā viņi šo jautājumu galīgi neizšķīra.

Toma ģimnazijas abiturijas dienā Anete Palāpe pārdzīvoja pirmo rūgtumu visos šajos sešos gados, kamēr tai bija audzudēls.

Toms dabūja uzslavu, nobeidzot skolu kā pirmais. Zīmēšanas skolotājs ieteica Anetei sūtīt audzudēlu uz Mākslas akadēmiju. Tomam bija zīmēšanā veikla roka un laba izdoma. Zēl, ja viņš neklūtu gleznotājs. Matemātikas pasniedzējs domāja, ka Tomam ir vislielākās tiešības, nē, pat pienākums studēt matemātiku. Zēns ar tādu skaidru galvu, ar tik asām domāšanas spējām apveltīts, nemaz nevarēja citu ko izvēlēties. Arī vingrošanas skolotājs pienāca klāt Anetei un sirsnīgi tai paspīdis roku, sacīja — „Palāpes jaunkundze, jūsu audzudēlam vislabākais nākotnes atrisinājums ir nekavējoties iestāties fiziskās audzināšanas institūtā. Kā viņš vingro, tas zēns! Cik elastīgi un veikli met bumbu grozā no visneiespējamākiem stāvokļiem. Lātvijas sports jums to nemūzam nepiedos, ja Jūs šo jauno

talantu ieslēpsiet universitātē, lai viņš klūtu doktors. Nē, tas jums jāpārdoma.“

Anetes sirds pārplūda ar prieku. Toms! Toms! Toms! Likās, ka šodien skolu neatstātu vis trīsdesmitdivi cerībām piesātināti jaunieši, bet gan tikai viens vienīgs — Toms Rieksts.

Mājās pārnākusi, Anete pagatavoja labas pusdienas, svinīgi izrotāja galdus un pie Toma šķīvja nolika dāvanu — sudraba portsigāru. Audzudēls, ar šodienu sākot, drīkstēja aizmirst aizliegumu smēkēt, un Anetei patika viegla cigarešu smarža istabās. Tā bija smarža, kas lika apzināties, ka ģimenē ir pieaudzis vīrietis.

Anete gaidīja Toma dažas stundas. Nemierīgi viņa atrāva cepeškrāsns durvīņas, aplūkoja apkaltušās cepeša šķēles, tumšos kartupelus un sabiezējušos salātus. Te nu bija svinīgi sagatavotās labās pusdienas! — Toms nenāca.

Nevarēja taču būt, ka viņš audzu mātei nepateicis, būtu aizgājis ar draugiem nosvinēt atvadīšanos no skolas. Bez tam vakarā viņi bija norunājuši iet uz skolas dejas zāli. Sarīkojumos Toms arvien pāris dejas nodejoja ar audzumāti, kā nu viņa prata.

Debesu zilums pazaudēja saules gaišumu. Vakaroja. Pavasarīgajās ielās klīda cilvēki. Ilgi neizjusta vientuļība iegulās visā Anetes būtībā. Viņai slāpa dzirdēt audzudēla balsi, viņa solus. Nē, laikam bija noticis kas launs, ja Toms tā kavējās. Šīs iedomas sadzelta Anete ātri piecēlās, paņēma mēteli un gāja uz skolu. Varbūt Toma biedri kaut ko zinās.

Skolas zāles logi jau gaismoja spilgti uguņodami. Mūzika un cilvēku kāju dima sajaucās kopā un skanēja tālu apkārtējās ieliņās. Anete iegāja zālē, palūkojās un Toma tur neredzēja. Viņa pajautāja daziem. Jā, Toms bija nesen vēl tepat kaut kur manīts. Laikam kādā gaitenī vai klasē. Anete lēni izstaigāja ģimnazijas tukšos krēsļainos gaitenus. Cik reizes viņa te bija nākusī priedāties līdzī savam audzudēlam! Cik gan viņas zēna soli te palika iemīti gaitēna ielotajos paklājos! Cik daudz viņa sacītie vārdi trīsēja vēl kaut kur klasu kaktos kā tikko jauzama skaņa!

Pēkšņi Anete patiesi izdzirda audzudēla balsi. Viņa apmulsā un ātri pagriezās atpakaļ. Bet gaitenis izskatījās tikpat vientuļs un tumšs kā

pirmāk. Tomēr Toma balss, kuras katru iespējamo toni Anete pazina kā iemīlotas mūzikas notis, skanēja tepat, netālu. Satraukta audzumāte piegāja pie kādas klases durvīm un paņīka tur klausoties, lai gan viņa kaunējās par to.

Jā, tur klasē lēni un svinīgi runāja Toms.

„Man ir tik ļoti zēl, Zane, ka var sarā tu aizbrauc prom no Jočiem. Ko gan es viens te sadarišu.“

„Ei, ko nu tu. Rudeni mēs tiksimies augstskolā. Un bez tam, tev taču ir tava gudrā audzumāte. Jūs gan nevarat viens bez otra dzīvot,“ draiski atsmējās kādas meitenes balss un iedzēla Anetei pašā sirdī.

„Ko nu audzumāte! Jā, viņa ir gan gudra. Bet tas nav tas. Viņa man ir kā dieniška maize, kas nepieciešama katru dienu. Bet tu — tu esi kā gaiss, kas nepieciešams ik brīdī, lai varētu dzīvot.“

Meitene atkal iesmējās un viņi abi aizdomīgi aplūsa.

Anete stāvēja pie klases durvīm gluzi sastingusi. Viņa gandrīz nētīcēja, ka tas ir Toms, kas izteica šo neglīto briesmīgo salīdzinājumu. Un, kas gan tā bija par piedzīvojumu meiteni, kuŗa te, tumšā klasē, kārdināja viņas zēnu ar savu grēcīgo tuvumu?

Kā gan Toms tā varēja! — Vienu brīdī audzumāte gribēja atraut durvis un izdzīt abus jauniešus no klases ka grēciniekus no Paradzēs. Bet viņa savaldījās un norija rūgto kamolu, kas gulēja kā ass akmens rikles galā. Tad tā pagriezās un gāja prom trīsēdama, it kā tikko no auksta ūdens izkāpusi.

Siltā jūnija nakts ielina Aneti Palāpi savā burvībā. Viņa negāja mājās, bet devās tālu ārā no pilsētas, kur plata gluda šoseja slidēja zem kājām un daba tūkstošbalsīgi dziedāja ilgu pārpilnu nakts dziesmu. Anete gāja un klausījās un cīnījās ar savu „es“. Kad viņa atgriezās dzīvoklī, miegaina rīta debess plati zāvājās ar oranžsārtu muti, pāri puspilsētai. Spalgs gaila kliedziens no viena vai otra pagalma aizdzina nakts burvību. Anete bija tikusi skaidrībā, kā viņa izturēsies pret audzumāti. Viņa bija nolēmusi nepārmest Tomam neko un nemaz nepieminēt šo gadījumu. Viegli tas nenācās, jo sievietei savaldīt savas greizsirdības jūtas ir tikpat grūti, kā zirgam apstāties puscelā, kad viņš aulo lejup no kraujas.

Toms gulēja savā gultā, rokas kā bērns zem zoda salicis. Anete vē-

roja viņa seju un tā vēlējās, kaut viņš būtu tikai mazs mazs knaukis, kuŗš visās lietās atkarīgs no savas audzumātes. Tādam viņa būtu vajadzīga kā gaiss, kuŗu elpo, lai dzīvotu, bet ne kā maize, bez kuŗas varēja dzīvot dienām ilgi un nenomirt.

Vasarā uzziedēja krāšņa, raibām puku acīm lūkodamās pasaulē un reibinādama sirdis, kuŗās bija uzdīdzis mīlestības asns. Anete Palāpe strādāja kā arvien, bet Toms uz jaunā divriteņa nedēlām apceloja Zemgali.

Audzumāte strādāja tāpat kā agrāk, tomēr viena daļa no viņas būtības vairs nesēdēja pie dzeltenā galda Joču pagastmājā. Šī daļa klejoja līdzi Tomam.

Greizsirdība, kuŗu Anete nekad jaunībā nebija asi izjutusi, tagad viņu mocīja kā launa slimība. Viņa redzēja vizijas — Tomu siena plavā ar nepazīstamo meiteni. Tomu kādās lauku mājās jaunā āboliņā gulot meitenei līdzās. Anete pat dzirdēja abu jauniešu balsis. Briesmīgi, kā tas zēns varēja tik seklī aizrauties. Vienīgā Anetes mierinātāja bija universitātē. Kad Toms aizies studēt, viņš aizmirsīs savu bērnišķīgo aizraušanos, to viņa ticēja.

Tomēr greizsirdība bija kā vēzis miesas audos, kas plētās plašumā un izoperēts atkal atkārtojās.

Kad iedzeltējās rudzi, Anete Palāpe aizvadīja audzumāti uz Rīgu. Fakultātes izvēlē Toms bija uzvarējis. Viņam bija jāiztur krietns konkurss.

Doma, ka Toms varētu eksāmenus nenolikt, nemaz neienāca audzumātei prātā. Bet Toms izgāzās!

Mazo pilsētiņu šī trakā ziņa pacēla vai puspēdu no pamatiem gaisā. Sievām mēles šaudījās kā atspoles.

„Tas tam derēja! Un arī viņai, tai iedomīgajai audzumātei. Viņa jau runāja par savu puiku, it kā tas būtu profesors.“ Citi sprieda, ka eksāmenus var izgāzties katrs, arī tas visapdāvinātākais un čaklākais.

Lielākā daļa smējās platām mutēm: „Ak, tu nabaga lepnā audzumāte!“

No pilsētiņas svarīga ziņa zīglām kājām apskrēja pagastu. Ak, Tu Dievs! Pagasta sekretāres audzumāte! Šito kaunu! Un viņš jau bija tik pat kā brīnumbērns!

Laucinieces neticīgi šūpoja galvas, bet, ko viņas katra domāja, tā nevarēja redzēt. Nebija labi sanīsties ar pagasta sekretāri. Anete nesa-

prata, ko darīt. Viņai likās, ka tā ir vainīga Toma neveiksmē. Viņa mēģināja taisnoties, sabiedrībā stāstīdama, ka Tomam eksāmenu dienā bijis drudzis. Bet audzumāte arī neaizmīrsa piemētināt, ka nākošajā gadā audzumāte tiks atkal eksāmenus, bet tad gan tikai citā, viņam piemērotā, fakultātē.

Toms pārbrauca no Rīgas saudzis. Viņš pats nevarēja saprast, kā viņa zināšanas varēja būt nepietiekošas. Tomēr, tā nebija nekāda nepārdzīvojama traģēdija, šī eksāmenu nenolikšana. Tie, kas tos nolika, bija tikai piektā daļa no visiem. Tas Toma-patmīlību nomierināja.

Audzumātes gādībā bezdarbībā pavadīt visu ziemu, audzumāte vairs negribēja. Notārs Krēslainis piedāvāja Tomam vietu savā birojā. Tas atvieglināja Anetes smagos pārdzīvojumus. Lūk, Toms tomēr bija jauneklis, kas tikko kā skolu nobeidzis, tūdal dabūja vietu. Viņam nebija kā citiem jāskraida apkārt darbu klausinot un lūdzot pie dažādām durvīm. Notārs Tomam darbu piedāvāja pats. Audzumāte nezināja, ka pilsētiņā un pagastā laugis priecīgi čapstināja mutes: „Kā tad notārs nepieņems znotu!..“

Vasarā, Zanes tēva mājās dzīvodams, Toms ar Krēslaini lābi iepazīnās. Viņi patika viens otram un arī tagad darbā labi sapratās. Zane bieži pārbrauca mājās no Rīgas, tā nolaupīdama audzumātei Toma brīvos svētdienas vakarus. Notāra meita bija ļoti iemīlējusies, un audzumālam bija ļoti grūti izmeloties ārā no mājām. Toms bija gluzi apreibis no jūtām, kuŗas viņu bija saistījušas kā mikstos tīkamos valgos. Viņš patš cereja, ka šai mīlestībai tomēr drīz jāizbeidzas. Viņi abi bija tik jauni! Ilgstošai laimei taču nemaz nedrīkstēja ticēt.

Bet, kad pienāca atkal rudenis un Tomam bija jābrauc uz Rīgu, tam negribējās vairs studēt. Viņš bija tik labi iedzīvojis darbā. Kārtīgs, centīgs, saticīgs Toms bija iemantojis darba devēja un darba biedru uzticību un draudzību. Arī tikamie jūtu valgi viņu satina arvien stingrāk un Zane vairs neaizbrauca uz Rīgu.

Tagad Anete pirmo reizi runāja ar audzumāti asi un skaidri: „Tev ir jāstudē. Tu brauksi un liksi eksāmenus. Es tev nelaušu aiziet mazpilsētā postā,“ viņa cieti teica.

(Turpinājums 28 lpp)

VEĢĒTARIETE.

Valdemārs Kārklis

Tobijs ienāca Romas pagrabā, kad pašureiz biju pasūtījis karbonādi ar ceptiem kartupeliem un gatavojos iebaudīt pusdienu. Viņš pārlanda skatienu pilnajai telpai, tūlī ieraudzīja mani un nāca šurp.

Tobijs bija gardēdis. No viņa mācījos pazīt visus pavāru mākslas meistardarbus, ko vien varēja sniegt Rīgas restorānu bagātās virtuves. Viņš zināja, kur var dabūt visgardāko šašliku, visstiprāko gulašu ugunīgā paprikas mērcē un svaiģākos melnos ikrus. Romas pagrabā cienfjām tāpēc, ka te bija labākais alus un lielākā ārzemju likieru izvēle.

„Diezgan laba karbonāde,“ es teicu, Tobijam apsēzoties.

Tobijs nepacēla acu.

„Ko kungs pasūtīš?“ jautāja viesmīlis, kas pazina Tobiju gaumi. „Šodien mums ir labs stirnas cepetis.“

Tobijs drūmi pārlanda skatienu ēdnieu kartei. Tad viņš tādā kā aizsmakušā balsī jautāja:

„Vai jums ir kas veģetārs?“

Es neticēju savām ausīm.

„Veģetārās virtuves mums nav,“ ne vaibsta nesavilcis, atbildēja viesmīlis. „Bet ir dažī veģetāri ēdieni. Piemēram, sakņu biezenis...“

„Lūdzu.“

„Un kausu tumšā?“

Tobijs savieba skābu seju.

„Nē, paldies... Glāzi, paniņu.“

„Lūdzu, kungs.“

Viesmīlim aizejot, viņa seja neizrādīja nekā cita kā tikai godbijību un uzmanību. Bet man trūka viesmīla augstās skolas. Mana seja šai brīdī laikam atgādināja milzīgu jautājuma zīmi. Es stostījos:

„Tobij, ko tas nozīmē? Tu ēdīsi... sakņu biezeni?“

„Ar paniņām,“ skumju seju atbildēja Tobijs.

Man pamodās līdzjūtība.

„Draugs, tu neesi vesels? Vai ārsts tev noteica diētu?“

Tobijs ieklepojās.

„Nekā tamlīdzīga. Esmu gluzi vesels, tikai zini... tāda lieta... Iepazinos ar kādu meiteni... Un tāpēc... Tu saproti.“

„Nekā nesaprotu.“

Redzēdams, ka izlocīties neizdo-

sies, viņš sāka stāstīt. Zināju, ka nu dzirdēšu vienu no daudzajām Tobija dēkām ar dailo dzimumu.

„Viņa ir brīnišķīga. Viņas kājas mani savaldzināja, tiklīdz tās ieraudzīju. Tās ir kājas ar rasi, iedzimtu grāciju un smalkumu. Jau viņai sekojot, sejas neredzējis, es zināju, ka esmu atradis retumu. Tad viņa apstājās pie skatloga, un es viņu spoguļī ieraudzīju. Man aizrāvās elpa. Ko kājas un augums solīja, to seja turēja pilnā mērā, jā, pat vēl pārspēja. Koketas acis meta zilus zibeņus, ap smalki veidotām un gaumīgi krāsotām lūpinām rotājās atturīgs un tomēr vilinošs smaids. Gaišās sprogas ietvēra bālu, gandrīz ēteriski smalku sejiņu kā zelta vainagā. Zināju, ka manai dzīvei nav nozīmes, ja man neizdosies ar viņu iepazīties. Sekoju viņai. Mana neatlaidība nepalika nesekmīga. Dazi atjautīgi vārdi, joks tramvajā iekāpjot palīdzēja lauzt svešuma ledu. Mēs iepazīnāmies. Kopš tās dienas esmu laimīgākais cilvēks Rīgā. Jau divi nedēļas gandrīz ikdienu satiekamies, ejam kino, kopā ēdam pusdienas...“

„Bet,“ es iejaucos, „es nesaprotu, vai tāpēc tev jāēd burkānu biezenis?“

Tobija sejā uz mirkli apdzisa laimīgais smaids. Sakņu virumu ēdams, viņš turpināja:

„Pagaidī. Kad pirmo reiz iegājām restorānā un es dzīros pasūtīt bifsteku, viņa ieplēta acis un iesauca: Kā, jūs taču neēdisiet kāda zveriski nogalināta dzīvnieka asinaino miesu? Es nekad nevarētu cienīt galas ēdēju vīrieti. Pret tiem jūtu tādu pašu riebumu kā pret kanibāliem. Un viņa man nolasiņa veselu lekciju par veģetārā uztura priekšrocībām. Protams, es atzinos, ka visu mūžu mans sapnis bijis kļūt veģetārietim, un ka tagad esmu nolēmis šo sapni pārvērst īstēnībā. Viņas dailā sejiņa atplauka vēlīgā smaidā, un no tās reizes nekas vairs netraucē mūsu uzskatu saskaņu. Esmu veģetārietis. Viņas zilajās acīs lūkodamies, stroganova vietā ēdu kartupelu košletes, gulaša vietā grauzu sautētus kālus un alus vietā piedzeru glāzi zelte-

ra, jo zināms, arī no alkohola, šīs briesmīgās indes un tautas veselības postītāja, man bija galīgi jāatsakās. Viņas smaids man dara atteikšanos vieglu. Esmu laimīgs veģetārietis.“

Biezeņa šķīvi izēdis un paniņas izdzēris, Tobijs aizgāja. Jā, ko gan visu dara mīlestība, es nodomāju un nezināju, vai man Tobiju apskaust vai nozēlot.

Pēc tam kādu laiku viņu nesatiku. Savā laimē viņš tāpat kā šašlikus, bifstekus un stroganovu bija aizmirsis arī draugus.

Toties jo lielāks bija mans pārsteigums, kad pēc diviem mēnešiem, Romas pagrabā ienācis, negaidot ieraudzīju Tobiju. Viņš sēdēja pie mūsu parastā galma un — es neticēju savām acīm — omulīgi ēda jēra cepeti. Šķīvim blakus bija prāvs, pusē izdzerts alus kauss.

„Ko tas nozīmē?“ sašutis jautāju. „Vai esi aizmirsis savu svēto apņemšanos? Ko par to teiktu tava dailā draudzene?“

Tobijs drusku neveikli pasmaidīja.

„Jā, redzi... mūsu draudzībai beigas. Viņa... viņa par mani negrib vairs nekā dzirdēt.“

„Kā tā?“ es brīnijos.

Tobijs stāstīja.

„Bija tā. Veselus divi mēnešus pēc labākas sirdsapziņas izpildīju visus veģetāriešu baušļus. Atzinis veģetārās barības lielās priekšrocības, nicināju cilvēkus, kas ēda galu, un lepojos, ka vairs nepiederu pie šiem nozēlojamiem kanibāliem. Ar sajūsmu „locīju“ iekšā kartupelu biežputru, kepēju sakņu sacepumu un strēbu auzu tumī rītā un vakarā. Edu sīpolus kā bulgārs, gurkus — kā krievs un grauzu kāpostus kā kazas. Alus vietā dzesēju slāpes ar Valmieras ūdeni un cigāra vietā izpuškoju seju ar spargelu stobru. Es nenozēloju nekā, jo par visiem zaudētiem gardumiem dārgāks man bija viņas vēlfības paredzamais ieguvums. — Tad Gaida, apmierināta ar manām sekmēm, nolēma spert nākamo soli un pāriet pie bezsāls dietas. Es viņai piekritu, kaut arī drusku mazākā sajūsmā. Par spīti ļaļai grībai, sāku vērot, ka mana

miesa klūst vāja. Ejot gar restorāna durvīm, kur zem stikla izlikta ēdienu kartes, es sajutu savādas skumjas. Cepešu smarža, kas plūda pa logiem uz ielas, mani darīja gandrīz traku, un nakti sapņos es ēdos cauri desu kalniem, izpeldēju majonēzes ezerus un strēbu alu kā kamēlis ūdeni tuksneša oazē. Un tad — pienāca brīdis, kad vairs neizturēju un padevos kārdinājumam. Kādu vakaru iegriezos restorānā. Tikai tāpat paskatīties, es sevi mierināju. Tikai drusku nogaršot, es vēl cīnījos, kad viesmīlis atnesa cūkas cepeti. Bet tad visa mana apņemšanās bija vējā, un cepeti galdā ieraugot, es tam uzklupu, kā vilks uzklūp jēram. Es neēdu. Es riju. Dakšiņu un nazi nometis, es grābu galu pirkstiem un strēbu

taukus ar karoti. Trīs kausus alus izmetu kā nieku. Mute man bija pilna, vaigi spīdēja, no pirkstiem pilēja tauki. Un tieši tai mirklī notika nelaime.

„Gaida tevi ieraudzīja?”

Tobijs skumji pamāja ar galvu.

„Ja restorānā būtu iespēris zibens, tas mani nebūtu tā pārsteidzis kā Gaida, kas taj mirklī ienāca zālē un tuvojās manam galdam. Gribēju taisnoties, lūgt piedošanu, solīt laboties, gribēju aizrādīt, ka Dievs, tāpat kā citiem grēciniekiem, taču droši vien piedod arī grēkā kritušiem veģetāriešiem. Bet viņa neklausījās. Uzmetusi acis galdam, viņa salti pagriezās un izgāja no restorāna. Es viņai nesekoju. Nesmu mēģinājis viņu vēlreiz, satikt. Zinu, ka viss pagalam. Mana tais-

nošanās būtu veltīga. Viņa man nekad nepiedos.”

Nu es sašutu.

„Kā sieviete, kas mīl, var tāda nieka dēļ atstāt draugu? Es saprastu, ja viņai būtu kāds nopietns iemesls, ja viņa tevi būtu piekērusi aizliegtās gaitās, neuzticībā. Bet tāda nieka kā karbonādes dēļ jaukt dzīves laimi... Nē, tai jābūt aukstai, nejutīgai sievietei. Viņa tevi nekad nav mīlējusi.”

Tobijs nodūra galvu, un es viņu pirmo reiz redzēju nosarkstam. Viņš neveikli izteica:

„Hm... es vēl nepateicu visu... Zini, gluzi viens es tur nebiju... Man blakus sēdēja... kāda dāma, kas tāpat kā es gardu muti ēda karbonādi.”

VARA KATLS.

Selma Lagerlöff.

Meitene no Karātavu purva mājām stāvēja un klausījās, kā vārās vara katls. Tas bija ļoti vecs vara katls, malai apkārt tam bija ieskrābātas runas un abās pusēs piekniedēts pāris lapsu galvu. Tas nebija pārāk liels, bet labi uzturējies, neiedauzīts. Meitenei tas bija mīļš. Viņa to gribēja turēt spožu kā sauli, sarkanu kā rozi.

Kad viņa pirmo reizi nokļuva kalna raktuves māju dienestā, katls tur viņai bija, tā sacīt, vienīgais veceļs paņiņa. Un nebija nekāds nieks no nabadzīgās būdiņas, kuŗa karājās kalna galā ar mezonīgu mezu zem kājām, virs galvas un riņķī apkārt ar tumšu ezeru dzili, dzili lejā, pārcelties uz lielo Duvnāsu. Varbūt meičai nācās grūti staigāt pa līdzenu zemi un dzīvot baltā mājā, kas bija liela kā baznīca? Viņa apreiba un nomaldījās daudzās istabās, uzgrūdās spoguļiem un izbrīnā par kroņlukturiem zaudēja savu cela mērki? Jā, tā laikam gan bija. Viņai bija tādas ilgās pēc mājām, ka tai prāts draudēja aptumšoties.

Vara katls bija ļoti vecs. Vareja tikai priecāties, ja tas nebūtu rūkīšu kalts. Meitenes vec-vecmāmiņa to bija atradusi Karātavu pur-

vā. Viņa bija ragana un katlā vārīja burvju zāles. Pēc viņas nāves neviens vairs to negribēja lietot un tāpēc noslēpa bēniņos. Meiča atcerējās, kā viņa vakaros gulēdama kambarī šausminājās domās, ka Karātavu purva raganas vāramais trauks glabājas tur augšā starp skrandām un atkritumiem. Kad mātei ienāca prātā vara katlu pārdot raktuves īpašniekam Duvnāsā, visi bija priecājušies. Bija tā, it kā viņiem tur augšā bijis piekādēts nikns suns. Tagad viņiem vairs nebija jābaidās, ka tas varētu atrauties un sākt kost.

Viņa nebija drošsirdīgs bērns un baidījās no visa kā. Bet pēc skolas beigšanas viņa mainījās. Nu viņa vairs nebijās ne no kā. Kad meitene nokļuva Duvnāsā un viņu tik ļoti pārņēma ilgās pēc mājām, vara katls kļuva viņas draugs. Vecos laikos viņai tas pat sapnī nebūtu nācis prātā.

Katlu arī šinī saimniecībā neieredzēja. Laba slava ir grūti atgūstama, ja tā reiz zaudēta. Tas stāvēja lopu virtuvē un viņā sildīja ūdeni. Meitene bija kūti palīdzēja un viņai bija jāskalo piena pudeles. Tādēļ viņa ik dienas rīkojās ar katlu.

Katlā rībēja, kad tas vārījās. Viņā skanēja kā baznīcas zvanā. Viņā arī bija balss, kas skanēja kā dziesma. Šai balsī klausījās meitene. Katls viņai dziedāja trīs vārdus. Viņa tos dzirdēja itin skaidri. Viņa par tiem dusmojās, bet viņa tajos klausījās katru dienu.

Kad viņa tos dzirdēja, viņa atmeta galvu. Nepaklausīgie fsie mati no pieres iekrita sejā, bet degungals vēl, noteiktāk kā agrāk rādīja uz augšu. Viņa nocēla katlu un lēja ūdeni kublā, kā gribēdama parādīt, ka viņu nepiemulkos.

Bet nākamajā dienā viņa atkal klusu stāvēja un klausījās. Katla apakšā dobji murināja. Tas cēlās un krita, bet tam nebija nekādas jēgas. Tad šlakstēja, gulzda kā jūrmalā, urdzēja kā mezā strauts. Viņa stāvēja kā zakis un klausījās. Varbūt viņa agrākās dienās bija tikai pārklājusies. Tad sekoja stiprs uzvaras rībiens kā no lieliem baznīcas zvaniem. Viņa laikam nebija pareizi sadzirdējusi. Tieši tāda zvanu dūkoņa ar svilpšanu, it kā vējš tos nēstu, sadzirdami bija trīs vārdi: „Tu iegūsi mantojumu. Tu iegūsi mantojumu.” Vēlreiz un vēlreiz! Tur nebija šaubu.

Meitene to nesaprata, bet ikreiz,

kad katls tiešām sāka dziedāt, viņu pārņēma liels satraukums. Lopu virtuvi viņa tā ienāda, ka būtu varējusi to satriekt. Vī! Iedomāties tikai lielo mūri! Tas bija nokvēpis un aizņēma pustelpas. Liela pelnu kaudze apklāja pavardu, cepla dzelzs durvīņas bija sadegušas un saliekta, lieli nekustināmi dzelzs katli bija iemūrēti tieši sienā. Katram bija sava kurtuve un savs rovis, kur pavedienos un pārslās karājās kvēpi. Tur nekā nevarēja darīt.

Un klons bija tiešām pretīgs. Lielas akmeņu plāksnes to klāja krustam un šķērsām, kā pagadījās. Starp tām rēgojās platas zemes pilnas šķirbas, kas izdvesa rūgtenu smaku. Tur arvien atradās ūdens, kas izgaroja, un pretī pie kaušanas sola arvienu bija asins panēka. Sienu šķirbas bija piebāzta ar sūnām. Nesen nodirātās telu ādas bija pienaglotas pie sienām. Barības kubli un mazgājamas ballas, spaiņi un toveri, klibi soli, kruki un putekļu slotas stāvēja un gulēja visapkārt izmētāti. Meitenei šī apkārtne patika, tikai katlam nevajadzēja dziedāt. Tad viņu pārņēma niknas dusmas par visu kopā.

Tas tik bija ticams, ka viņai šinī mājā gaidams mantojums! Ticams arī, ka tā to saņems!

Meiņa itin labi zināja, kādas attiecības arvien pastāvējušas starp viņas laudīm un laudīm no dzelzs raktuvēm. Augšā pie ezera bija viss akmeņains un nabadzīgs, viņiem bija mazs-maziņš lauciņš. Šeit apakšā pie upes viss bija gaišs un zaļš un līdzens ar lieliem laukiem. Tiem arvien bija piederējis viss būdelnieku darbs.

„Tu iegūsi mantojumu,” dziedāja katls, „Tu iegūsi mantojumu.”

Ziemā bija gluzi tāpat, kā vasarā, lai gan tie nebija dienderi. Viņi cirta kokus, skaldīja malku un būvēja ogļu dedzinātavas. Un šurp bija jānāk oglei, šurp bija jānāk visam, tikai nabadzība palika pie būdelniekiem.

Visam bija jānāk šurp. Ne tikai tam vien, kam varēja pavēlēt cilvēki. Uz kurieni skrēja ūdens no Karātavu purva? Ūdens ietecēja ezerā un ezers pārvērtās upē, kas iedarbināja dzirnavas. Bet vai tas tad nebija viņu ūdens, būdelnieku ūdens? Jā, ar to viņa varēja lepoties!

„Tu iegūsi mantojumu,” dziedāja katls, „tu iegūsi mantojumu.” Viņai būtu patīcis katlu iesviest eze-

rā. „Ko lai es mantoju?” Viņa kļiedza.

Tad viņa kādu dienu nomierinājās.

„Tas man tā sagroza galvu,” viņa teica. „Kam jānotiek, tas reiz notiks.”

Tanī brīdī lopu virtuves logam pagāja garām mazs resns kungs. Anna Maja no Karātavu purva sastingusi noskatījās viņam pakal. Vai tas tā bija domāts? Muizas saime nojauta, kādas domas vārstījās pa viņas galvu. Hoho, viņai bija pravietots, ka tā tikšot par raktuves īpašnieci. Un nu bija skaidrs kā uz delnas, kādēļ raktuves īpašniekam līdz piecdesmit gadiem bija jāpaliek puisos.

Starp citu kļūda fatāli nostāsti par raktuves īpašnieku un viņa precībām. Viņš izmēģinājās visur, bet nekur nesagaidīja ja vārdu, lai gan bija bagāts un labs cilvēks. Saime visu vainu uzvēla vecajai cienīgai.

Vecā cienīgā gan to mīlēja, bet viņa to arī pārmērīgi lutināja. Viņš tagad bija pieradinājies ik dienas ēst svētdienas ēdienu, un viņa to bija tik tālu novedusi, ka viņš tikko uzskatīja vislielākos gardumus. Pirmo meiteni, ko tas savā jaunībā bija noskatījis, vecā cienīgā paņēma pie sevis, lai to pārbaudītu. Un viņa to tā apkrāva ar dienas un nakts dienestu, ka tā pēc astoņām dienām aizbrauca. Tāpat arī izgāja citām, neviena to neizcieta. Tā raktuves īpašnieks bija palicis veks un bīdināja katrā mājā, bet visur viņš dzirdēja tikai nē. Jo viņa bīdinātās no pārbaudes laika pie viņa mātes nevarēja atteikties, tāpēc ka viņam bija vajadzīga sieva, kas ar gatavošanas mākslu tiktu galā. Tādu viņš gribēja dabūt, kā veco cienīgo, kas dienām un naktīm šmorētu un ceptu. Itkā tas būtu svarīgākais! Itkā tam nebūtu jāmirst, kam kermenis labi kopts! Vai laba ēšana varēja atturēt slimības, vai vecumu, sliktu omu? Vai tad ēšana uzturētu seju piemīlīgumu, uz galvas matus? Vai tā to spēja?

Visi domāja, ka raktuves īpašnieks Dahlbergs varēja darīt tā, kā izlutinātā princese pasacīnā; apsolīt roku un mājas tai, kuŗa izturēs pārbaudījumu pie viņa mātes. Tāpēc meitene no Karātavu purva varēja mēģināt laimi, bet pēc viņas visas citas būdelnieku meitas.

Kalpi un kalpones par viņu zobojās, bet viņa par tiem nelikās ne

zinis. Viņa gatavojās savam uzdevumam. Viņa gludi sasukāja matus, aizšuva plisumus drēbēs, nestaiģāja basām kājām pa istabām. Vecā cienīgā pamanīja šo pārvērtību. Viņa aptaujājās pēc iemesla un dabūja dzirdēt to, ko pat sapnī nebūtu varējusi iedomāties.

Meitene stāvēja kambarī un berza savas vecmāmiņas vara katlu. Vecā cienīgā iebāza galvu pa durvju spraugu. Viņa vēroja darbu. Sokās labi. Viņš paliek spozs, šis vara katls. „Tu tā tad esi no Karātavu purva,” sacīja vecā cienīgā pēc kāda brīža. Meitene ugunīgi nosarka un atmeta galvu. Vai tad vispār varēja celties no labākiem laudīm? Vai kādam varēja būt labāki vecāki kā viņai?

„Jā, no turienes es esmu,” viņa atbildēja. „Un par to es pateicos Dievam.” „Tas bija labs vārds,” teica vecā cienīgā. „No tevis vēl kaut kas iznāks.”

„Tam tiešām tā arī jānotiek,” atbildēja meitene.

„Tu tko pēc karjeras, tu,” teica vecā un pasmaidīja. „Uz zara vēl netup neviens putns, kas man būtu nolemts,” atbildēja meitene.

Acumirkli vecā atkal pazuda. Viņa bija maza un izkaltusi un tik kustīga, ka ilgi nevarēja noturēties uz vietas. Par viņu runāja, ka viņa esot kā vējš: ja viņa kādreiz aprimtu, tad arī nobeigtos.

Tas notika veco laiku divdesmitos gados un kad iestājās rudens, rosfai nebija gala. Strādāja dienu un nakti un katrā laikā raktuves īpašniekam bija jāpakalpo ar svētdienas ēdieniem. Nekad nebija miera. Vecā cienīgā pat nenovēlēja sev nakts miegu. Saime atlaidās, bet viņa izturēja. Pa visu šo laiku vecā nevarēja atteikties no prieka vērot Karātavu purva meiteni. Viņa bija spēcīga un viņai bija laimīga roka uz visiem darbiem. Gadījās, ka vecā veselū minūti palika mierā un domāja par meiteni. Bet vēl viņa neko nebija izlēmusi.

Ziemsvētku vakarā meitene pēkšņi pazuda. Pilnīgi pazuda. Viņi meklēja to un prašņāja pēc viņas. Visur viņi sauca tās vārdu; bet viņa neatradās. Viņi meklēja lopu virtuvē, viņi apgaismoja pagrabu, un viņi izstaigāja visas saimniecības ēkas. Nē, viņa bija pazudusi. „Viņa droši vien bija līdz nāvei nogurusi,” teica kalpones. „Viņa vai nu aizbēgusi uz mājām, vai iemigusi kaut kur snieģā un salst nost.”

Tās bija drausmīgas domas un neviens negribēja sākt Ziemsvētku svinēšanu iekams viņa nebūtu atrasta.

Tad vecā cienīgā pati aizgāja uz lopu virtuvi; rokā viņa turēja skalu, kas viņai deva gaismu. Kas tur bija tumšs, tur attālā kaktā? Tur noteikti bija kaut kas, tas pieslēdies sienai. Un tad viņa atrada meiteni ar berzamo vikški un spodri nāmo lupatu rokās. Viņa stāvēja noliekusies pār pavārdu, galva viņai bija nokārusies pār vara katlu. „Ko tu tur dari?“ jautāja vecā cienīgā. Viņa neatbildēja. Vecā cienīgā pacēla skalu pret viņu. Viņai nekas nekaitēja, bet viņa gulēja.

Vecā atkal apstājās un palika domīga. Vai tas nebija visskaistākais, ko viņa jebkad bija redzējusi? Izturēt līdz pēdējam, krist savā vietā neizlaižot no rokas vikški un lupatas. Tā viņa vēlētos mirt, noliekusies pāri podiem un katliem. Viņa arī labprāt atstātu savu vietu tādai, kas turētu saimniecību stingrās rokās un būtu rosīga līdz pēdējam.

Bet ko viņa arī domātu, raktuves īpašnieks Dahlbergs noteikti darīja pilnīgi pretējo tam, kas viņai patika. Viņš bildināja bagāto Annu Stjörnböku, un lai nedz vecā, nedz kāds cits šo vienošanos nevarētu izjaukt, nevienam par to ne-teica pirms uzsaukšanas Svartjōsa baznīcā.

Tas notika kādā svētdienā tūlīt pēc Ziemsvētkiem. Vecā cienīgā palika dusmīga un viņas dēls dabūja dzirdēt, ka viņš esot izdarījis vislielāko mulķību savā dzīvē. „Vai tu nēmsi bagātu sievu, lai paliktu par savas sievas sulaini un vergu savās mājās?“ teica viņa.

Meitene bija šatriekta. Viņa nolīda pie katla un mēma sēdēja pie viņa visu svētdienas pēcpusdienu. Kam lai viņa tagad vēl ticētu, ja viņas vecmāmiņas katls bija melojis?

Viņas skumjas drīz beidzās. Pirmdienas rītā saime stāstīja, ka Anna Stjörnböka atteikusi raktuves īpašniekam un atgriezies sava pirmā ligavaiņa mājā. Vecā cienīgā dēls palika par krustu, kopš bija pievilts. Viņa tam uzsildīja biezzienu kūku no pēdējās pusdienas. Tā nu atradās uz brokastu galda laistoties krējumā un sviestā, ar kanēlu mērci un kazeņu ievārījumu. Bet Dahlbergs palika nikns viņu ieraugot! „Pat labāks

ēdiens par biezzienu kūku var apnikti,“ viņš teica, un aizsviedis servieti piecēlās, aiziedams no brokastu galda.

Bet kamēr viņš bija zaudējis ēstgribu, Annai Majai no Karātavu purva tā bija jo labāka. Vecajai cienīgai bija paraša saimi badināt. Viņa pie tā nekā launa nedomāja, viņa bija pārliecināta, ka tas pie-deras ļaī saimniecībai. Viņai arī bija paraša nevienu ubagu neatlaist no mājām neapdāvinātu. Tāpēc meitene iegrozīja tā, ka viņa savai mātei lika nākt un izubagot miezu miltus un speki. Visu, ko tā dabūja, viņa atdeva savai meitai un tad tā apakšā lopu virtuvē sev vārīja biežputru.

Tagad, dienu pēc uzsaukuma baznīcā, tieši tad, kad saime domāja veco cienīgo un raktuves īpašnieku mierīgi sēžam pie brokastu galda, visi kalpotāji pazuda apakšā lopu virtuvē. Anna Maja bija vara katlā izvārfjusi biežputru. Viņa bija pārliecināta, ka lielā diena jānosvin. Visi viņi omulīgi sēdēja kopā, smēla biežputru no katla, kas bija nolikts uz klona, pirkstos savelot biežputru kunkulos un katru kumosu mērcēja cūku taukos. Viņi, kā parasts, jokojās ar Annu Maju. „Dahlberga kundze“ un „raktuves īpašniece“, viņi teica ik vārda galā. Viņa bija ļoti apmierināta, bet neko neiebildā.

„Nu, ka tevi...!“ Stalla puisim lāsts, ko nupat gribēja izgrūst, iespiedās kaklā. Kalpones nosvieda savus biežputras kunkulus un uzlēca no soliēm. Pats raktuves īpašnieks stāvēja durvīs un bija tāds iespaids, it kā viņš jau ilgi tur būtu stāvējis. Viena no viņām atgrūda durvis un izslīdēja viņam garām laukā. Viss bars cits aiz cita izklīda. Vienā mirklī viss palika kluss un tukšs. Anna Maja bija vienīgā, kas vēl sēdēja pie katla. Viņa ēda ar labu ēstgribu. Kāpēc viņai baidīties?

Raktuves īpašniekam bija visa pasaulē līdz kaklam āpriebsies. Viņam bija prieks noskatīties kā meitene ēda. Viņai nebija vajadzīgs nedz izsmalcinātais ēdiens, nedz smalkas istabas ar apkalpi un baltu galda velu. Biežputras kunkuli paši slidēja mutē.

„Vai tie labi garšo?“ sacīja raktuves īpašnieks Dahlbergs. „Ne labāk par to, kā Dievs tam licis būt,“ atbildēja meitene. Pēc šādas atbildes mazais resnais Dahlbergs arī paņēma saujā biezo biežputru, sa-

vēla viņu starp pirkstiem un mērcēja taukos. Tā bija ļoti savāda, bet garšoja ļoti. Brokastis viņš to dienu nebija dabūjis. Viņš ēda un palika rāmāks.

„Tā, tā,“ viņš teica. „Tu tā tad gribi būt raktuves īpašnieka kundze?“ Meitene savādi uz viņu paskatījās. Ja viņš gribēja viņu pazot, tad viņa varēja ar to pašu viņam atmaksāt. „Ar zemāku stāvokli es laikam nebūtu apmierināta,“ atbildēja viņa. „Jā, laikam arī ar to pietiktu,“ atsacīja raktuves īpašnieks. Meitene atbildēja: „Varētu notikt launāk, bet arī labāk, sacījās tas, kam bija jāgana kēniņa cūkas.“

Bet pati viņa bija līdz sirds dziļumam izmisusi. Viņas cerības zuda. Raktuves īpašnieks gribēja pasaulei rādīt, ka var apprecēties ja to vēlētos. Bet ko viņš negribēja stāstīt bija tas, ka bija spiests ņemt kalponi, ja tagad gribētu precēties. Viņš apspriedās ar savu māti. Un tad pasauca Annu Maju no Karātavu purva. Viņi izklāstīja savus noteikumus. Viņai bija jāatstāj māja, lai it kā brauktu uz Stokholmu sev citu vietu meklēt. Bet patiesībā viņai bija jānodās uz Vestergötlandi kādā mācītājmuižā, lai tur iemācītos smalkas manieres. Ja viņa tur būs gadu pavadījusi, tad viņi varēs precēties. Un kad viņa atgriezīsies, tad jābūs jāizturas kā svešai. Viņa tad nevienu nedrīkstēs pazīt, pat tēvu un māti nē. Viņi gribēja, lai laudis ticētu, ka viņa ir no labas dzimtas.

Meitene ilgi stāvēja klusu. Viņa rūga un vārījās. Visi viņas draiskulīgie vārdi bija pazuduši. „Jā,“ viņa noteica pēc brīža. Viņa bija ar mieru. Tas viņu valdzināja, viņa tam nemaz nevarēja pretoties. Bet kad viņa bija mājās pie saviem vecākiem lai atvadītos, viņa raudāja vairāk kā jebkad, kopš skolas gadiem.

Nākošajā pavasarī raktuves īpašnieks arī apprecēja viņu. Un kad viņš atkal atgriezās, jaunā sieva sēdēja viņam blakus svētku ratos. Viņa bija uzposies cepurē ar spalvām, lakādās korpēs ar sudraba sprādzēm, zīda kleitā un cimdos. Viņa tā bija savilkta korsetē, ka tikko varēja pakustēties.

Vecā Dahlberga kundze iznāca uz kāpnēm, lai apsveiktu vedekli. Viņa kā parasti valkāja rūtainu kokvilnas kleitu. Neviens nevarēja viņu piespiest uzposties savai vedeklai par godu.

(Turpmāk beigas.)

NEZINĀMĀ.

(Turpinājums.)

„Vai jūs esat...“, viņa sāka jautāt un pēkšņi aplkusa.

„Jūs gribējāt kaut ko zināt par mani...“

„Kaut ko ļoti... neglītu.“

„Lūdzu sakiet.“

„Nē.“

„Es nobeigšu jūsu jautājumu.“

„Lūdzu, nē.“

„Tomēr, mūsu starpā jābūt skaidrībai. Jūs gribējāt zināt, vai jau vairākkārt esmu piesolījis daļām dāmām celojumu?“

Viņa skatījās prom.

„Madlēn!“

Viņa pamāja.

„Jā, esmu bieži vien braukājis pa Parīzi un tās apkārtni ar citām sievietēm; nekad vēl neesmu devies garākā celojumā viens ar dāmu. Dzeneta un es braucām vilcienā, viņai nepatīk garāki braucieni mašīnā, un citādi esmu sievietes vienmēr... cienījis.“

Viņa sniedza tam roku. „Piedodiet... Esmu tik vienpula, un man jātiek ar visu galā pašai saviem spēkiem...“, man nav nekādu raizu, arī bazu nē, tikai brīžiem uz mācības bailes, un no tām tad izaug...“

„Aizdomība.“

„Tas šai gadījumā par stipru sacīts, milord.“

„Miledij?“

„Nedusmojiet.“

Viņa roka viegli noglāstīja Madlēnas roku. Bija tā, it kā starp viņiem abiem nekad nav bijis noslēpumu.

„Vai jūs gribētu vēl dažas dienas palikt Marselā, Madlēn?“

„Vairs nē,“ viņa sevi nogrimusi atbildēja.

„Vai rīt brauksim uz Arli? No turienes jums parādīšu apburtās mirušās pilsētas un divaino Kamarogas burvību.“

„Esmu par to dzirdējusi... *Les Laintes Maries*,“ viņa teica vienmūļā noskaņā.

„Jā, es to pazīstu, un mēs dosimies furp, tas ir tīrais brīnums ap šo baznīcu... Sītiēt sauajā?“

Netielēdamās viņa saņēma tā roku, viņu skatieni slīga viens otrā.

„Lord Tomas Vernon Bentik,“ viņa teica.

„Vai vēl vienmēr lords?“

„Tomas Vernon,“ viņa sacīja klusu pie sevis. „*My good friend?*“

„Jā,“ viņš teica, „jūsu draugs.“

Glāzes nošķinda vienā skaņā. —

Nakti viņa dusēja maz. Pēc cieša bezsapņu miega viņa gulēja nomodā, piecēlās un klausījās naktī. No zilajiem debesu vārtiem pa gaišajām ielām devās zvaigzņu svētcelotāju bari. Balti mākoņu kuģi stāvēja pie naktis krastiem, un mēness vēl dusēja aiz plašajām tālēm. Klusumā dūca automobili, un no oštas atšalca nekad nenogurstošās rosības čalas.

Kaut kur jūrā, ko viņa nespēja saredzēt, irās balts kuģis, un kabīnē gulēja Dzeneta Dzonsa. Viņa lieto lieliskas esences, šī gaišmatānā dāma. Tā bija ambras dvesma, sajaukta ar kaut ko neuzmināmu. Tūkstoš metalisku uguņu vēl liesmoja ielās un krāsoja debesis sārtas. Tuvumā bija lorda Bentika, nē Tomasa Vernona viesnīca, Tomasa Vernona, ko viņa pazīst kopš divpadsmit stundām.

Neapzinīgi viņa salika rokas, un viņai atplaksnījās sejā bērnišķi maigs un tomēr zinātājs smaids.

„Man ir prieks, ka drīkstu jums pavērt pasauli.“

„Esmu tik pateicīga, ka varu to visu baudīt automobilē. No vilciena es nebūtu redzējusi ne pusi, un ka jūs vienmēr pieturat, kad ir skaisti, un es drīkstu izkāpt...“, tas ir kā sapnis.“

Zvejnieku pilsētas Martigas apburtie kanāli sajūsmīnāja Madlēnu.

„Jā,“ viņš teica, „tā ir Provansas Venēcija.“

„Jūs, protams, pazīstat arī īsto Venēciju?“ viņa jautāja.

Viņš smaidīdams pamāja. „Vai jūs man to pārmetat, mazo Madlēn?“

„Nē, nē,“ viņa mierināja un uzlika roku uz viņa rokas. „Es jūs apbrīnoju.“

„Tas nemaz nav manš nopelns, mani vecāki celoja un ņēma mani

līdzi, un vēlāk darbs prasīja, lai es būtu gan še, gan tur.“

Apkārtnes raksturs pamazām pārvērtās. Ziedošais izgaisa, un dabā valdīja bezgalīga vientulība. Vienmūļā pelēkumā mirgoja *Etang de Berre* nepārskatāmais klajs. Sāļš gaiss slapināja Madlēnai lūpas. Viņi brauca garām sāls rūpnīcām.

„Vai Dievs šo zemi aizmirsīs?“

„Rīt parādīšu jums šejienes jauko jūrmaļu, Madlēn.“

„Tas viss tik neatrisināmi smags.“

Viņš vēroja Madlēnu no sāniem. „Trūkst piekrastes sferiskās skaņas, bet skan arī še.“

Viņš apturēja. Viņi stāvēja klusumā. Cielavas lēkāja pa akmeņiem tērcītē, cīruli karājās gaisā kā dziedošas lāses, un jūras vilni ritmiski sitās pret krastu.

„Ir tomēr skaisti,“ viņa sacīja un vērās gaismas jūrā. Viņa juta mazliet bazas, tā viņu nospieda skarbā ainavas nopietnība.

Jūra nozuda, viņi nokļuva vienmūļā zemē, kuņas stingumam dāvāja elpu tumšās cipreses. Smilšainai zemei stiepās pāri akmens valņi.

„Tur... pa kreisi ir aitas,“ viņa teica, „tik daudz aitu.“

It kā pelēkdzeltenā zeme būtu dzīva, tūkstošiem vilnas kamolu klaiņojā apkārt un plūca trūcīgo bārību.

„Kur mēs īsti esam?“ Madlēna jautāja.

„Te ir svēts novads. Šai līdzenumā Herakls cīnījās pret ligušiešiem, un kad likās, ka viņš zaudējis kaujā, Dievs viņam palīdzēja ar akmeņu lietu.“

„Un no kurienes patiesībā nāk šie akmeņi?“

Viņas prasībā slēpās spīts. Viņa negribēja apmierināties ar teiku.

„Tie ir Rietumalpu glečeru nogulšņi ledus laikmetā.“

Tas viņai patika. „Jūs zināt visu,“ viņa uzslavēja.

„Oho,“ viņš brīdināja, „tikai nepārvērtēt.“

Dzeltenīgais zemes brūnums ar vārenajām šķembām zilbināja acis. Viņš pieturēja un pasniedza Madlē-

naī tumšas acenes. Viņa to uzlūkoja tik pārsteigta, ka viņš smējās.

„Jums bazas, ka pazudīs glīta seja?”

„Ak ko,” viņa atbildēja un uzlika acenes. „Bet tas viss zaudē spozumu.”

„Zaudē spozumu, jā... tas ir pareizi.”

„Man jāuzņem, kā tas viss staro.”

„Labi, ja tas nekaitē acīm.”

Viņš iebāza atkal acenes kabatā.

Kad viņi nokļuva pie Ronas, viņa sīta plaukstas. Trīs reizes viņa sauca upes vārdu. „Parīzei īstenībā vajadzētu atrasties pie Ronas.”

„To būs grūti izdarīt, mazo Madlēn.”

„Bet būtu skaisti, vai nē?”

„Droši vien. Vajadzētu kādreiz parunāt ar mīlo Dieviņu.”

Viņa uzlika roku tam uz mutes. „Tādus vārdus nesaka.”

„Glīta maza rociņa.”

„Maza jā, glīta gan nē,” viņa izlaboja konstatējumu. „Kas tas ir?” viņa rādīja uz priekšu.

„Purvi,” viņš sacīja. „Nav ko būt, ja zeme brīžiem zem mums līgojas, es pazīstu šos ceļus, mēs ne-nogrimsim.”

„Man nav bazu, kad jūs sēdat pie stūres.”

„Tik daudz uzticības?”

„Bezgala.”

Mirkli viņš vadīja auto ar kreiso roku un spieda ar labo viņas mazās rokas. „Tā ir pareizi, Madlēn.”

Parādījās māju rindas.

„Arle,” viņš apstiprināja Madlēnas neizrunāto jautājumu. Foruma laukumā viņš apstājās pie *Hotel du Nord*.

„Še būs galvenā mītne dažām dienām. No šejienes parādīšu jums Kamargu un aizmirstās pilsētu.”

Viņa dabūja skaistu istabu, no laukuma dunēja neliels troksnis, bet viņa dzīvoja diezgan augstu, lai neizjustu visā pilnībā satiksmi. Plūstoša gaisma atklāja viņai visus glīto celtnu stūrus. Tā celot, ik gadu dazas nedēļas, cik brīnišķi tas būtu. To var sasniegt, viņa domāja, ja strādā nepacelot acis, liek franku pie franka un... Jā: franku pie franka. Celojums iznāca dārgāks, nekā viņa bija domājusi. Tā viņa būtu vienā dienā nokļuvusi Parīzē bez viesnīcām, bez azaidiem. Tomass Vernons bija lūdzis, lai Madlēna ir viņa viesnīca, bet viņa bija to noraidījusi. Kāpēc īsti? Jociņš jautājums, viņa teica pati sev. Viņš taču nevar man... Un te uzņēmās

nepatīkams vārds, kas viņai smeldza, sākumā tas bija izmaksāt, tad no tā iznāca uzturēt. Viņa to zināja no romāniem. Ja sievietē to pieņem, viņa ir pagalam. Un šis brauciens ar viņu, šī kopbūte, vai arī nav... Nē! viņa apmierināja sevi, bet piespēra kāju. „Jauks ir šis tekošais ūdens,” viņa dvesa pie sevis un mazgājās. Tad zvanīja tālrunis.

„Milord!.. Labprāt, ... kādu tu aleti pavēl jūsu zēlastība... Nu, te ir zila, sarkana, bēza, laša krāsas, zala. Labi, es izvēlēšos bēza. Bet nepasūtiet vēl nekā, kungs izmeklē pārāk dārgas lietas... Nē, tā nebūs, Madlēna maksās pati, hm?”

Viņa uzkāra klausuli un sāka ģērbties.

Lielās paliekas no tā, kas kādreiz bijis, sniedza Madlēnai maz. Visskaistākas viņai šķita zaļās vijīgās kirzakas, kas saulojās nodrupušajos amfiteātra akmeņos. Skats uz San Trofima klosteri viņu sajūsmināja tāpat kā antiskās divkārsās kolonas klostera krusta ailē, kas bija paņemtas no romiešu teātra.

„Tas nav nolaupīts,” viņa apgalvoja. „Man tas šķiet brīnišķi, kā maģija. Vecais bija pagalam, un te ir jaunais.”

„Mazo Madlēn,” viņš teica un nemēģināja grozīt viņas domas, jo viņas pārliecību atbalstīja iekšēja ticība. Vismilāk viņa klaiņoja pa *Quai de la Roquette* un priecājās par Ronu, kas še bija zila un dzidra. Viņai patīka vienkāršā Arles dzīve, daļās sievietes un nerunīgi vīrieši. Nākamā dienā viņi brauca uz *Les Saintes Maries*.

„Baigi,” viņa teica, kad mašīna slīdēja pa vientulo ceļu.

„Tā ir Kamarga,” Tomass Vernons sacīja.

Dūņains smilšu silājs, purvainā plavu zeme. Parādījās nelieli sāls ezeriņi, no kuriem metaliski atzaiņoja saule; tad tikai nāca istie purvi, un bezgalīgā braucienā viņi devās pa doņu un niedru mezu. Brīžiem zem viņiem noguldza zeme.

„Baīl, Madlēn?”

Viņa pieklāvās tam klāt, it kā tad būtu drošībā. Biezi celam šlāca pāri vilņi, un riteņi šņāca cauri sāļajam ūdenim.

„Ronas grīva.”

„Manas Ronas.”

„Jā, tavas Ronas.”

Viņa pacēla acis un smaidīja.

„Loti jauks ir šis tu!”

„*Bien Aimée*,” viņš čukstēja un raudzījās savā priekšā uz ceļu, kas prasīja viņa uzmanību.

Par spīti starojošai saulei viņus nospieda atstātība un cilvēku trūkums. Dabas demonisms tuvināja Madlēnu draugam.

„Veca pils-” viņa iesaucās.

„Mariju baznīca,” viņš pārlabojā.

„Baznīca?” bikli atskanēja no viņas lūpām.

Viņš apstiprināja ar galvas mājieni. Tad viņi nokļuva pie apburtais pilsētiņas.

„*Les Saintes Maries*,” viņa teica.

„Kāpēc īsti: Marijas?”

„Tā nosaukta Dievmātes māsas Marijas Jakobejas, apustuļu Jēkaba un Jāņa mātes Marijas Zalomes un grēku nozēlnieces Marijas Madalas vārdā.”

Viņi izkāpa, atslāja mašīnu pie mazās Pasta viesnīcas un devās uz baznīcu.

„Kā eietoksnis,” viņa ieminējās.

„Jā,” viņš sacīja, „jums taisnība.”

Ka viņš vairs neteica tu, to viņa nepamanīja. Viņu pārsteidza marmora lauvas pie dievnama vārtiem. Iegājuši viņi neredzēja nekā, tik tumšs bija iekšā. Pa nelielajiem logiem vēsajā telpā ieplūda nedaudz gaismas.

„Pelēki plīvuri,” viņa teica un norādīja uz milzīgajiem zirnekļu tīkliem, kas nokarājās no logiem. Kāda sieviete bija nometusies ceļos sola, piecēlās un gāja prom. Viņi bija vieni spīvajā celtnē. Madlēna pieklāvās Tomasam Bentikam. Viņš uzlūkoja viņas saliktās rokas un aplīka tai roku.

Aiz viņiem bija dzirdami klusi soli. Jauns garīdznieks sveicināja viņus. Viņa acis bija uzsūkušas jūras tāli. Lords Bentiks runāja ar viņu.

„Man gribētos izmēģināt ērģeles,” viņš sacīja Madlēnai.

„Jūs protat spēlēt ērģeles?”

Viņa atsēdās uz sola, viņš devās augšā pa šaurajām kāpnēm. „Ko visu viņš prot,” viņa nodomāja. Tad sāka klusu skanēt. Viņa aizgrābta klausījās, piepeši viņai sirds sīta stiprāk, viņa pazina šos akordus, tas bija Hugo Volfa „Dusošais Jēzus bērns”. Viņa piecēlās un sāka dziedāt. Mirkli viņai iekās, it kā ērģeles aplustu, bet tad skaņas atkal plūda ārpus viņu.

Akordi lēni izskanēja, soli trauca lejup, Tomass Vernons stāvēja viņas priekšā, apskāva viņu un skūpstīja. Ai Tomas Vernon Bentik! Viņas lūpas dusēja uz viņa lūpām. Viņš

maigi izslaucīja viņai no acīm asaras.

„Kur ir garīdznieks?”

Viņi neatrada to.

„Es gribēju viņam pateikties, Tomas.”

„Provansālietīm netiek pateicība,” viņš nomierināja to un gāja lēnām pa priekšu.

Aiz viņa bija celos nometusies Madlēna Lavēna un lūdza Dievu.

Aviņonā vadību pārņēma Madlēna, gāja viņam pie rokas pa *Promenade de l'Oulle* un klaiņoja kopā ar viņu pa bulvāriem un gar vareno pilsētas sienu.

„Mācēna maziet satraukta šodien.”

„Jūsu lorda augstībai tikai tā liekas,” viņa atvirīja. Bet viņa negribēja palikt pilsētā, viņa sajuta mokas iedomājot, ka varētu sastapt kādu agrāko paziņu. Tās visas ir būtes, kurū acis vēro. Viņi brauca tālā, pa spilgtiem ceļiem cauri vasarīgajai zemei. Brīžiem lietus gāzes mēģināja apdzēst saules ugunsauklas, bet pēc dažām minūtēm atkal liesmoja zelta lāpa.

„Mēs braucam cauri lietum,” Madlēna teica.

Viņi atpūtās tai vietā, kur satek kopā Rona ar Saonu. Lionā Madlēna stāvēja ilgi uz gaisa tilta un priecājās, kā tas līgojas.

„Bet ja nu tas lūst,” viņš brīdināja.

„Tas nenotiks, kad lords Bentiks ir pie manis.”

Viņš smaidīja, kad sajuta, ka viņa piekeras tam pie rokas.

„Še Lionā viss tik jauns.”

Viņa gribēja traukt tālāk.

„Parīzi,” viņa lūdzās, „Parīzi.”

Dizona viņai bija pārāk taisnām līnijām. „Tikai virs jumtiem tā ir jautra un saulaina.”

„Mادلēna Lavēna sāk klūt netaisna,” viņš draudēja.

Bet viņa lūdzās: „Parīzi, Tomas Vernon, Parīzi!”

Viņš gremdējās viņas bērnišķajā skatienā un pagrieza uz ziemeļiem.

„Sēna,” viņš teica kādā rītā. Viņa uzgavilēja.

„Korbeila,” viņš apstiprināja.

„Cik stundu vēl?” viņa jautāja.

„Gaidiet,” viņš smēja.

Un tad viņa ieraudzīja smailu garu torni.

„Parīze!” viņa iekliedzās, „Parīze!”

Madlēna bija atslēgusi pie Tomasa Bentika pleca. Parīzes dzīve mir-

dzēdama šlāca viņai pāri. Viņa aizvēra vienu mirkli acis, tā viņu bija pārņēmusi iespaidu pārplīnība. Mašīna iegriezās Bulonas meza avenijā. Madlēnu saistīja ielas cildenums. Bentiks apstājās pie kādas zalumos paslēptas mājas. Auto notaurēja trīs reizes pēc īsiem pārtraukumiem.

„Kur mēs esam, Tomas?”

„Mājās,” viņš atbildēja.

„Tā jau nav viesnīca!”

„Viesnīca? Nē! Tu dzīvosi viesu istabā pie legācijas sekretāra...”

„Lorda Bentika,” viņa papildināja. Kāds kalpotājs nāca pa dārza ceļiņu.

„Tavs sulainis? Cik lēni viņš nāk.”

„Viņš to sauc par steigu, *my darling*.”

„Labdien, Viljam, iebrauciet mašīnu iekšā un lieciet sagatavot istabu Lavēna jaunkundzei.”

Vecais palocījās. Madlēna gāja blakus draugam pa dārzu. Rūpīgi koptās dobēs ziedēja rozēs, no verandām nokarājās glicinijas. Logos stāvēja acalijas un kamelijas. Kāpņu telpas elegances sagādāja Madlēnai vieglu mulsu. Viņai tuvojās kāda vecāka sieviete. Bentiks sniedza tai roku.

„Tā ir Mardzerija Dena,” viņš sacīja Madlēnai. „Mana uzticamā saimniece, kas brauks man līdz uz Eģipti.”

Sievietei staroja seja.

„Miss Madlēna Lavēna dzīvos pie mums, kamēr būsim Parīzē.”

Madlēna spieda roku vecajai sievietei, no kuņas izturēšanās redzēja, ka šai mājā nav neuzticības pret svešiem. Viņa devās ar draugu tā darba istabā.

„Cik skaisti! Vai tas viss ies līdz uz... Eģipti?”

„Nē, tas pāriet no viena uz otru. Esmu pārņēmis lielāko daļu no sava priekšgājēja, un mans pēcnācējs saņems gluzi tāpat.”

„Bet grāmatas,” viņa bailīgi piebilda.

„Manējās iesaiņos, te ir diplomātiski un vēsturiski darbi, kas še stāv kopš ilgiem gadiem un lielāko tiesu ir sūtniecības dubleti.”

Vēlāk viņš aizvadīja Madlēnu uz tās istabu, kas viņai laistījās pretim gaišām mēbelēm. Blakus bija gulamā telpa, no kurienes varēja noklūt peldistabā.

„Vai man būs pašai sava peldistaba?”

„Tieši tā, miledij.”

„Kā mani lutina!”

„Madlēnu nemaz nevar diezgan lutināt.”

Viņa smaidīja pie sevis.

„Bet kad jūsu lorda gaišība būs projām... Nē, nē,” viņa ar izbrīnu piebilda un uzlika rokas viņa krūtm. „Esmu tik pateicīga, ka neesmu tūlīt viena.”

„Nomazgājiet puteklus un lietu no savas jaukās sejas, mazo meitenē, pēc pusstundas jūs gaidīs azaidā.”

Aiz viņa aizvērās durvis. Madlēnas sirdij uzgūlās kaut kas smags. Tā ir Parīze, tas ir sākums. „Sākums,” viņa domāja. „Un beigas kaut kam maigi skaistam.” Tas viņu padarīja skumju.

Pie durvīm klauvēja. Viljams atnesa abas viņas somas.

„Ai,” viņa teica, „tas ir ļoti mīli, ka jūs tā pūlaties,” un sniedza tam roku. Viņa pārakmeņotā seja nepārvērtās, bet acis staroja. Tad viņa atkal bija viena, izģērbās un izpeldējās, darīja visu mehāniski. Viņa dzīvoja pasākā, kurai bija uzticējusies. No ielas atšalca klušināts troksnis. Aiz logiem smarzoja liepas. Tagad viņa ir viena ar savu draugu. Celojums ir galā.

Viņa ir Parīzē.

Kāpēc tas viņu vairs neiepriecē? Viņa ģērbās lielā spogula priekšā. Vai Dzeneta Merija Dzonsa arī še stāvējusi? Nē, Tomass bija viņai Dizonā nōsaucis viesnīcu, kur viņa līgava dzīvojusi: Ricē Vandoma laukumā. Likās, ka viņam tas nav patīcis, bet gaišmatainā dāma vēlējusies būt sabiedriskās rosiņas vidū. Vai varbūt audzināšana viņai liegusi palikt nākamā laulātā drauga mājā? Madlēna noraidīja šo domu, jo tādā gadījumā Tomass nebūtu viņu nometinājis pie sevis. Dzenetei še būs bijis pārāk vientūli. Viņa ieslīdēja laša krāsas tērpā un piesprauda pie krūtīm mazu sarkanu rozī. Kā asinlāse, viņa nodomāja un kircināja šo domu prom, jo tā esot mulkīga, tikai dzejniekiem. Kad viņa bija gatava, viņa pagaidīja dažas minūtes, bet viņai kļuva baigi, lai gan pati nezināja kādēl.

Kāpņu galā stāvēja Tomass un nāca viņai pretī. Galds bija klāts. Apkalpoja Viljams. Viņš prata tikai kādu nieku frānciski. Tas viņai bija patīkami, un viņa sāka strauji tērzēt. Kafiju viņi dzēra slēgtā verandā. Šoreiz viņa smēķēja, kas Bentiku uzjautrināja.

„Parīze!,” viņa piebilda mazliet no augšas. „Mētopolē tā jādara!”

Viņš paņēma tās roku un skūpstīja to. Tas notika trešo reiz, kopš viņi bija pazīstami. Viņš tā darīja Avinonā, Dizonā un šodien. Reiz viņš skūpstīja Madlēnas lūpas, Mariju baznīcā. Tas bija tik skaisti.

„Par ko domā Madlēna?”

„Viņa to neizpaužs, bet tas bija loti... jauki.”

„Jauki,” viņš piebilda, „tas arī ir vārds, kas nekā neizteic.”

Viņai bija atkal sejš saulainais smaids, kas to vienmēr no jauna valdzināja.

Vēlāk viņi izbrauca.

„Ai,” viņa brīnījās, „cita mašīna?”

„Tas ir Kroslejs, Reno spiests lauties Viljama masāžai, lai atpūstos no garā ceļojuma.”

„Mīlordam bieži vien ir jocīgi izteicieni.”

Lai gan viņi bija tik dzili saistīti, tomēr izvairījās no intīmā tu, it kā nebūtu tam vēl diezgan nobrieduši.

Madlēnu sevišķi valdzināja Buloņas meza avenija.

„Nevienas veikala mašīnas!”

„Nē,” viņš atteica; „še nav brīv atvērt nevienu veikalu, nevienu restorānu, nevienu kafejnīcu.”

Viņi ieobrauca mežā, bet viņš drīz vien apgriezā auto, jo viņa gribēja redzēt slavenās ielas. Zvaigzņu laukumā viņš apstājās un nosauca dažādās avenijas, pa kurām viņi pēc tam brauca. Vagrama avenijā Madlēna kļuva rosīga. Viņai patika tautiskais savā raibumā.

„Turp,” viņa lūdzās un rādīja uz *Avenue des Termes*.

„Tas nav nekā mīledijai...”

„Man tomēr labprāt gribētos.”

Neatbildēdams viņš brauca tālāk un lāva viņai ieskatīties Elizeju laukumā avenijā un krāšņajās ainavās starp Tilerijām un Triumfa arku.

„Nav nekā skaistāka visā pasaulē,” viņš piebilda, un viņa loti lepojās ar savu Parfzi.

„Vai Madlēna pavēlēs buijabesu?”

„Te Parfzē?”

„Lielisks gardums, bet šē iebaudīsim tikai to, vakariņas ieturēsim kur citur, jo šodien mīledija ir mans viesis.”

„Well,” viņa atbildēja un runāja angliiski, ko darīja vienmēr, kad abi bija sevišķi labā omā.

Prinjē restorānā viņi pasūtīja buijabesu.

„Laba uzkoda, ko?”

„Istenībā esmu paēdusi, Tomas.”

„Es to negribu dzirdēt, uzmani, kurp mēs steigšimies.”

Viņi izkāpa Madlēnas laukumā.

„Mazs suminājums cienījamai draudzenei,” viņš teica. „Šis ir Larī restorāns.”

Viņš pasūtīja sarkano bordo un priecājās, kā viņa prata dzert.

„Tas arī ir kas pavisam sevišķs, vai nē?”

„Neapšaubāmi,” viņš sacīja jocīgi pārspīlētā galanterijā. „Nu te būtu vēl kāds vīns, bet man kā tēvišķīgam draugam iepriekš jāizsūdz visi grēki.”

„Tēvišķīgs draugs,” viņa atkārtoja, un viņas burvīgajā smaidā pavīdēja sāpīgs vilciens, ko viņš neievēroja.

„Te ir vecs armaņaks, kas mazliet aizrauj dvēseli. Nogarzosim to, tomēr jūs mīlībai arī jāpiedalas.”

„Mazā Madlēna jau var pamēģināt!”

Vīnkoka asinis maigi ieklūda viņai dzīslās.

„Man liekas, tas puļo manf,” viņa konstatēja pēc pirmās glāzes. „To iedzer kā laimi.”

„Uz Madlēnas laimi,” viņš iesaucās un pieskandināja viņas glāzei.

„Tomas-Vernon,” viņa garī stiepa šo vārdu un sīkiem malciņiem baudīja ugunīgo vīnu.

Kad viņš vēl gribēja iegriezties kafejnīcā, viņa to noraidīja.

„Bentika pili es redzēju brīnišķu moka patvāri, man gribētos virt tajā kafiju, jā?”

Viņš bija ar mieru. Viljams nekustīgiem vaibstiem pagādāja visu. Tad viņi sēdēja viens otram pretī istabas stūrī, un Madlēna bija saimniece. Viņa atnesa un ielēja tam vīskiju.

„Un mīledijai?”

„Nē, to viņa nedāra.”

„Bet vēl vienu cigareti?”

„Labprāt.”

Sēdēdams uz viņas krēsla atzvēltnes, viņš pasniedza uguni. Sarkanis stāvlampas aizsargs apmirdzēja viņas matos.

„Kāda laime, ka esmu atradis tādu draudzeni.”

„Kam Tomasam vēl vajadzīga laime... Esmu priecīga, ka Dievs ar mani labi domā.”

Viņš lēnām piecēlās un atsēdās savā krēslā.

„Tāgad mēs divi vien esam nomodā visā mājā,” viņa sacīja. „Viss ir neizsakāmi skaisti. Bieži es domāju, pēkšņi atskanēs modinātājs

pulkstenis, un es uzmodīšos, un tas viss būs bijis tikai... sapnis.”

Viņa aizvēra acis.

„Mazā Madlēna nogurusi?”

„Nē, Tomas, neesmu nogurusi, tikai laimīga.”

Tad viņš iegāja blakus telpā, ieskanējās flīgelis, viņš spēlēja nō Meistardziedoņiem, pārgāja uz kaut ko citu un tad palika pie Hugo Volfa, preludēja par „Pentesileju” un pārgāja uz dziesmu cikliem, beidzot uz „Dusošo Jēzus bērnu.” Bēt Madlēna nedziedāja līdzī, tad viņš spēlēja arī dziedamo melodiju un aizvēra instrumentu.

Viņa vairs nesēdēja sēdekļ.

„Madlēm!.. Madlēm!”

Viņa stāvēja pie durvīm.

„Bērns,” viņš teica un aplika viņai roku.

Tad viņa iešņukstējās.

„Madlēm, kas ir?”

„Nekas,” viņa mēģināja runāt. „Tiešām nekā...” Viņas rokas apskāva Tomasa kaklu.

„Manu mazo!”

„Tomas!”

„Nevajaga raudāt, nāc!” Viņš izskūpstīja viņai asaras. „Tās ir tik sālas, mazā madonna.”

„Nevajagā dusmot, man tā uznāca.” Viņa aplāpēja asaras. „Vai tās ir... sālas?”

Tad viņš noskūpstīja Madlēnas lūpas un uzveda viņu augšā.

„Ar labu nakti, Tomas!”

Viņa dzirdēja to noejam lejā. Tad mājā bija klusu. Pulkstenis uz rokas tikšķēja. Viņai tas šķita neciešami skaļi, viņa atraišīja zelta sprādzi. Tad viņa apsēdās un raudāja pie sevis. Vai tāpēc krustmāte viņu brīdināja nō vīriešiem, ka ir tik neizsakāmi grūti, kad nedrīkst sacīt: tu man esi mīļš? Ai Marselīna Miņār, kaut tu zinātu, ka tava krustmeita Madlēna pārļauz nakti šē sava drauga lorda Bentika villā un gul,, vismaz grib gulēt. Kaut kur mājā šalca. Tur laida ūdeni vannai. Tas ir Tomass Vernons. Viņa piecēlās un sāka izģērbties, gāja atpakaļ, lai aizslēgtu durvis, piepeši sakauņējās par to un nedarīja tā. Labi, ka Dievs viņai šo vīrieti parādījis pirmo. Ir tik skaisti viņu nō šā laika glabāt sirdi. Viņa nopeldējās, iekāpa gultā un izdzēsa gaisu. Ko gan varētu nest nākotnē? Nē, nedomāt par to. Vecais armaņaks aizdzina pārdomas.

(Turpmāk beigas.)

Rendsburga

Kad vilciens pār galvu reibinošā augstumā esošo tiltu ir šķērsojis Kīles kanāli dienvidu-ziemeļu virzienā un, savā ceļā veidodams lielu apli, noslīdējis vismaz par pussimts metriem zemāk un apstājas Rendsburgas galvenā stacijā, ceļotājam vēl jāsoļo vismaz trīs stundas ceturkšņi ilgi, cauri pilsētai uz ziemeļrietumiem, līdz tas nonāk pie neliela egļu-priežu mežiņa. Mezmalā, augstu pār zemajām koka barakām plīvojošais sarkan-balt-sarkanais karogs liecina, ka te ir latviešu mītne.

Pirmie latvieši, apmēram simts dvēseļu, kara vētras dzīti, Rendsburgā ieradās 1944. gada vēlā rudenī un apmetās ārzemnieku nometnē Bīdelsdorfa ciemā. Darba spējīgie tika iesaistīti vietējā rūpniecībā. Gan atradāmās Ziemeļu un Baltijas jūras vienojošā kanāla malā, Rendsburga tomēr paturējusi tipiskas Slezvig-Holšteinas, šīs Vācijas Latgales, provinces pilsētīgas seju. Kara vētras to nav skārušas, ja neskaita samērā nelielus postījumus stacijas un ostas rajonā kara pēdējās dienās.

Isi pirms kapitulācijas latviešu skaits Rendsburgā ievērojami pavairojās un mēnesi vēlāk, ar angļu militāro iestāžu un UNRRA's gādību, latviešus novietoja at-

sevišķā nometnē, ko ierīkoja bijušās karavīru barakās pilsētas nomalē esošā Fokbekas ciemā. Isā laikā nometne izveidojās par vienu no labākām plašākā apkārtņē, un toreizējās nometnes vadības preftmākšana, kā arī tas apstāklis, ka ģimenēm bija iespējams novietoties atsevišķās istabās, pievilka ne tikai tuvākā apkārtņē savrūp dzīvojošos, bet arī tautiešus no tālākiem Slezvig-Holšteinas apvidiem Ziemeļjūras piekrastē un Dienvid-Tonderņā.

Iemītnieku skaitam strauji augot radās nepieciešamība pēc jaunām, plašākām telpām. Tādēļ pagājušā gada augustā nometni sadalīja: daļu iemītnieku atstāja vecajā nometnē, bet lielāko daļu pārcēla uz nepilnu kilometru attāļajām bijušām OT barakām, kas atrodas Rendsburgas pilsētas administratīvās robežās. Abām nometnēm ir kopējs, angļu militārās pārvaldes iecelts un UNRRA's apstiprināts komandants, bet katras nometnes saimniecisko dzīvi kārtoti un vada komandanta izraudzīti palīgi un tehniskie darbinieki. Kopš pagājušā gada rudens šo abu nometņu komandants ir tālbr. kapt. Kārklīšs. Skolu un citas kultūras lietas abas nometnes kārtoti kopīgi, kādam nolūkam, pēc angļu pārvaldes iestāžu un

UNRRA's norādījumiem, izveidota labklājības komiteja no abu nometņu kompententām personām. Iedzīvotāju skaita pieaugšana turpinājās arī pēc nometnes sadalīšanas, tāka atslogošanas nolūkos daļu abu nometņu iedzīvotāju pārcēla uz jaundibināto Baltijas tautu nometni Flintbekā pie Kīles. Pašreizējais abu nometņu iedzīvotāju kopskaits sasniedz četri un pus simta, kas atļauj ģimenēm pa lielākaī daļai apdzīvot kaut nelielas, bet atsevišķas istabas. Abās nometnēs pastāv kopvirtuve, no kuŗas iedzīvotāji saņem pusdienas. Ilgām pēc sava zemes stūrīša mazu apmierinājumu dod pie nometnes iekārtotie ģimeņu dārziņi, kur dazs labs izklaidējas rušinādams, ravēdams un laistīdams savu sīpolu vai tomātu dobīti. Ap pārisdesmit tautiešu UNRRA nodarbina tieši savā darbā ārpus nometnes, bet ap pussimts strādā kā algoti darbinieki nometņu administratīvās un saimnieciskās nozarēs. Pārējie darba spējīgie vīriēši un sievietes, kuŗu uzraudzībā nav bērnu līdz 3 g. vecumam, paklauti nometnes saimnieciskiem darbiem norīkojumu kārtībā.

Rendsburgieši gan nevar lepoties ar kuŗu izcilu zinātnieku, mākslas un gara darbinieku skaitu, taču tas

ir pietiekošs, lai paši, ar samērā nelielu iedzīvotāju skaitu, varētu uzturēt ne tikai tautskolu, bet arī vidusskolu. Tāpat — vairāk kā ducis studējošo reprezentē rendsburgiešus Baltijas tautu universitātē Hamburgā. Ir pietiekama rosība arī sabiedriski-kulturālā dzīvē. Pagājušā gada 18. novembrī pilsētas teātra telpās bija sarīkota latviešu tautas mākslas un amatniecības izstāde, kas guva lielu piekrišanu

bet ciemojies arī Kiles, Šlēzvigas un Neiminsteras latviešu nometnēs. Arī skatuves māksla nav galīgi atstāta novārtā, bet par to rūpējas nometnes dramatiskā kopa ar režisoru E. Upermani priekšgalā. No pēdējā laika uzvedumiem var pieminēt R. Blaumaņa „No saldenās pudeles“, un Auzānes-Vītolīnas komēdijas „Gleznotājs Otiņš“ pirmizrādi. Par nozēlošanu nometnei pašai trūkst plašākiem sarīkojumiem

feru un grāmatvedības kursi. Drīzumā pārbaudījumus turēs ap 50 auto sporta entuziastu, un ja pieņem, ka šī lieta ir tikpat populāra arī citās nometnēs, tad galva reibst iedomājoties par tiem valūtas plūdiem uz ārzemēm, kas notiks pēc atgriešanās dzimtenē, jo katrā jaunā šoferu karstākā vēlēšanās ir iegūt sev limuzīnu.

No sporta nozarēm vispopulārākais ir volejbols, bet arī šachisti un galda tenīstisti šad un tad saka savu vārdu. Nometnē darbojas arī skautu un gaidu vienība, kurās labvēļes pienākumus uzņēmusies UNRRA's 24/. nod. aprūpes virsniece Miss G. Roch. Iedzīvotāju reliģisko aprūpi vada mācītājs A. Grīnbergs. Dievkalpojumus notur abās nometnēs un Rendsburgas Kristus baznīcā. Nometnes iemītnieku attiecības savstarpējā sadzīvē nevar saukt par ideālām, taču pēdējā laikā tās uzrāda labo labo tieksmi, ko nevarēja teikt vēl tikai datus mēnešus atpakaļ. Kopējami mūsu apgabala „špices“ vīru rīcību, arī mazie laudis spēlēja „pozīcijas“ un „opozīcijas“ karus, vēlēdami, pārvēlēdami, gāzdami un vēlreiz vēlēdami visādas nometnes komitejas, komisijas un tiesas. Šim rotālām svītru pārvilka angļu augstākās pārvaldes iestāžu rīkojums par visādu komiteju likvidēšanu un pārstāvības noorganizēšanu uz citiem pamatiem. Tas veselīgi atvēsināja sakarsētos lauzu prātus, un tie sāk atminēties, ka visiem mums ir tikai vienas rūpes, ilgas un cerība — ka turpmāk savu dzīvi veidosim vienprātīgi — nerīkojot „pozīcijas“ un „opozīcijas“ spēles.

D—vs.

Angļu viesi, tautas meitu vidū Rendsburgas amatniecības izstādē

starp vietējo angļu militāro iestāžu un UNRRA's vadošām personām. Rosīgi darbojas nometnes jauktais koris ar diriģentu K. Treimani, kas ar savām dziesmām iepriecinājis ne tikai pašu māju tautiešus vien,

piemērotu telpu, tāka tie ir pilnīgi atkarīgi no iespējas lietāt pilsētas teātra skatuvi un zāli; šī iespēja ne katrreiz laika ziņā saskan ar rīkotāju vēlēšanos. Nometnē darbojas angļu valodas, šo-

Skauti un gaidas tautiskos tērpos

Darbi ģimeņu dārziņos

Oberkasele un Velbreta.

Skautu un gaidu goda sardze pie karoga

Skats no Latviešu-Lietuviešu futbola sacikstes Oberkaselē

nes komendants A. Blumbergs. Par kultūras lietām nometnē gādā Konstantīns Strods.

Loti rosīgu darbību nometnē ir attīstījusi YMCA's nodala — sava priekšnieka, spōrtista A. Dēruma vadībā, iekārtojot ar nometnes uzturētāju atbalstu savu klubu, spēļu laukumus un saņemot vajadzīgos sporta nodarbfības piederumus, tā veltot sevišķu vērību jaunatnes fiziskai audzināšanai. Sporta dzīvē labu paraugu jaunākai paaudzei sniedz olimpiskais solotājs Bubenko, kuŗu nodarbfībās pavada juni-

ors Mārcītis, kuŗš jau sācis staigāt seniora pēdās, lai gan pats augumā ir piecreiz lielāks par futbola bumbu. YMCA savā paspārnē uzņēmusi arī gaidas un skautus.

Ir arī nometnē mums sava skola, kuŗa Līdakas kundzes vadībā māca jaunatni gara attīstībā. Praktiskās dzīves nepieciešamības vadītā, mūsu nometnes pieaugušie, tāpat kā jaunatne, nav rokas klēpī turējusi; bet cītīgi mācoties A. Vitāla vadītos auto-vadītājuursos, mūsu vidū tagad ir 54 jauni autovadītāji un V. Baltiņai savs latviskais deju ansam-

Reinas krastos, Oberkaselē, starp baltām akācijām, ābelu un kiršu lapotnē paslēpušās jaukās, tikko saredzamās mājās, kuŗām pāri plīvo sarkanbalti sarkanais nometnes karogs, tiefgi zilējot savu nākotni mīt latvieši.

Te nometnē brālīgā satiecībā, kopā ar latviešiem dzīvo mūsu kaimiņi igauņi un lietuvieši kopā ap 450 dvēseles, no kuŗām ap 200 ir latvieši. Šo mūsu baltiešu nometni Reinas krastā, kur garām viens aiz otra slīd ūdeņus kuldami Reinas kuģīši, vilkdami aiz sevis liellaivās krautās šīs zemes bagātības — akmeņogles, kuŗas nāk no Rūras rūpniecības apgābala, uztur Angļu Sarkanais Krusts, sevišķi rūpējoties par jaunās paaudzes apgādi.

Latviešu grupas administrātfīvās lietas nometnē rūpīgi kārtoti nomet-

YMCA — Basketbolisti Oberkaselē

Iesvēlamās jaunavas gājiend uz baznīcu — Velbretā

Mācītājs Namgauds ar iesvēlīto grupu Velbretā

Marija Andzāne

NEVAIDI ZEME!

Nevaidi, zeme, nav smaga šī nasta —
Tā māte, kas gura pie mūzības krasta
Tā māte, kas pacēla dzīvību rokās
Pret sauli un salūza ērkšķainās mokās
Kad cīņā krita tās pēdējais dēls.
Nevaidi, zeme,
Mums mūžīgā piemiņā dzīvs tavs tēls

Nevaidi, zeme, šī nasta ir svēta ...
Kā lāpa, mūzībai izredzēta,
Uz dzimtenes altāra, sadegot sirds,
Caur kapa tumsu vēl blāzmaini mirdz
Ar svētāko upura liesmu ...
Nevaidi, zeme,
Šeit nāve dzied dzīvības dziesmu ...

(tupinājums no 16. l p p)

„Es negribu, audzumāt,“ Toms rāmi un noteikti atbildēja.

„Bet es gribu! Tu nevari mani atstāt apsmieklā lauzu acīs. Visi zin, ka tu studēsi.“

„Es to neesmu stāstījis.“

„Es gan! Tu esi tik jauns un vari vai divas fakultātes nobeigt.

Ar tavām spējām! — Kas tu būsi

te, Joču notāra kantorī? Sīks ierēdnītis visu mūžu. No provinces vēlāk grūti tikt uz Rīgu.“

„Es nemaz nekāroju to Rīgu!“

„Ak, tā! Tu nekāro Rīgu! Bet es saku — tu studēsi!“ Anetes sejš izplauka sārti uztraukuma ziedī un viņa zināja tikai vienu — šo cīņu viņa nekādā ziņā nedrīkstēja paspēlēt.

blis, kuŗš tautiskos tēpos tērts, ne vienreiz vien ir mūs iepriecinājis.

Par garīgo dzīvi Reinzemē rūpējas draudzes mācītājs P. Namgauds, kuŗa laipnais vaīgs un siltais rokas spiediens, dzīves skumju brīzos ir pazīstams katram Reinzemes latvietim, tāpat kā viņa stiprinošie vārdi: — izturēt — ticēt!

Tā jaukajos Reinas krastos dzīvojošie latvieši nav aizmirsuši tālo dzimteni, nedz atmetuši darba čaklumu. Nometnē dzīvojošā dzejniece Marija Andzāns čakli strādā pie dzeju krājuma „Tālums un Tuvums“, no kuŗa, ar laipnu dzejnieces atļauju, dzejoli, Nevaidi zeme!, veltītu mātes dienai, nododam tautiešiem ieskatām.

Bez mūsu nometnē dzīvojošiem latviešiem, Reinzemē dzīvo vēl daudz citās vietās tautieši gan atsevišķi, gan nometnēs. Viena no lielākām nometnēm ir Velbertā, kur dzīvo ap 280 latviešu UNRRA's apgādātā nometnē, kuŗas vadītājs ir F. Pampe.

Bethovena pilsētā Bonnā pie Reinas, Bonnas universitātē studē 24 mūsu jaunieši, par kuŗu apgādi tāpat rūpējas UNRRA. Par mūsu studējošo tautiešu darbu universitātē, rektors izsakās atzinīgi, kas lieku reizi apliecina, ka latviešu jaunatnes slāpes pēc izglītības nav mazinājušās un, ka latvietis grib būt un paliks to tautu vidū, kam zināšanas un darbs nav nastā, bet mērķis.

V. Z.

ITZEHOE

Kad Šlesvīg-Holsteīnas pilsētā ar latvieša ausij neparasto vārdu — Itzehoe — sāka pulcēties Baltijas tautu piederīgie, tie atrada gan piemērotas telpas dzīvošanai Waldersee kazarmēs un apkārtējos privātnamos, bet jaunās nometnes sanāksmēm telpu nebija. Nometnē novietotās tautības draudzīgā sadarbībā stājās pie sanāksmju telpu ierīkošanas. Katram šādam pasākumam ir vajadzīgi būvmateriāli. Taču parastie būvmateriāli nebija atrodamī. Uzmanību saistīja municijas kastēs, kas te mētājās visās malās. Domāts-darīts! Materiāli, kas bija gatavoti iznīcības nešanai, āklu roku veidoti, deva nometnei telpas cilvēku gara veidošanai. No

Nometnes baznīca

Baltijas kluba telpas

municijas kastēm izbūvēja sabiedriskās telpas, kurām pielietotā būvmateriāla īpatnībā laikam otra piemēra nebūs. Tā būvētā baznīcā svinīgais iespaids nav mazāks, kā lielajos, gotiskajos domos; kluba un teātra telpas dod patīkamā atpūtu daudzkārt saspīlētiem nerviem un skautu mītne savās mājīgās telpās uzņēma nometnes jauno audzi.

Jaunajām telpām māksliniecisko slēpējumu deva nometnes mākslinieki J. Rozleja, A. Vasilis un Kopmanis. Starp mākslinieciski veidotiem Latvijas pilsētu ģerboņiem un mitoloģijas tēliem uz kluba sienām, iedērgi iekļaujās dekoratīvi kokgriezumi un kalumi tautiskā stilā. Tādēļ klubu labprāt apmeklēja nometnes labvēli — UNRRA's pārstāvji un garnizona angļu virsnieki.

Ipatnējā baznīca var uzņemt ap 500 dievlūdēju. Bez dievkalpojumiem baznīcā katru svētdienas vakaru notiek arī svinīga junda. Nometnes draudzi vada māc. Dr. E. Šmits.

Nometnes komandanta R. Rapas vadībā Itzehoe Baltijas tautu nometnē patvērumu atraduši ap 800 latviešu. Ikdienas materiālās rūpes tiem pagaidam ir atņēmusi gādīgā vietējā UNRRA's komanda. Nometnes vadība, ar UNRRA's atbalstu, tādēļ pieliek visas pūles tautiešu sagatavošanai arodiem un jaunatnes ievadīšanai pareizā izglītības ceļā. Šajā nolūkā grupa nometnes iemītnieku, starp kuriem netrūkst arī „skaistā dzimuma“, nenogurstoši dienu no dienas enerģiskā R. Rembuša vadībā pulcējas ap „nikīgo gāznieku“, lai pēc tam pārbaudījumu krustugunī kļūtu par pilntiesīgiem šoferiem. Loti daudzi „iesācēji“ tādā ceļā tikuši pie šoferu apliecībām, kādas droši var rādīt katram militārpolicijas postenim.

Inz. Silkalna vadībā sekmīgi darbojas būvniecības kursi, agr. Grozgalvja vadībā lauksaimniecības kursi. Pēdējos ir cerība pārveidot pat par lauksaimniecības skolu, ja vien izdosies iegūt lielāku farmu praktiskām apmācībām. Pagaidām tās jāizved pašu ģimenes dārziņos.

Pie nometnes pastāv 7 kl. tautskola un humanitārā tipa ģimnāzija. Pirmajā mācības gadā, kas noslēdzās 25. maijā, tautskolā 13 skolotāju vadībā mācījās 130 skolnieki, ģimnāzijā bija 38 skolnieki un 7 skolotāji. Skolas vada direktors A. Ozoliņš, kas ar lielu uzpūrēšanos stājās arī pie trūkstošo mācības grāmatu sastādīšanas. Pie garīgās rosmes pasākumiem jāpieskaita arī kārtējie iknedēlu referā-

tu vakari, koncerti, kino un teātra izrādes. Pašu nometnes dramatiskā kopa jau reprezentējusies ar R. Blaumaņa „No saldenās pudeles“, A. Brigaderes „Čaukstēnēm“ un patlaban strādā pie „Maijas un Paijas“.

Dziesmu draugi pulcējās ap no-

metnes kora diriģentiem A. Kukaiņi un Valdu Šengēli.

Aizmirstas nav arī sporta nodarbības. Sportistus pārstāv N. Miltiņš un viņa sālmē ir jau dzirdēti vārdi: Dreifuss, Grasmans, Širons, Līnītis u. c.

Nometnes skauti un gaidas ar savu rosību izpelnījušies šejienes UNRRA's vadības uzmanību — savā svinīgā solījuma vakarā tie saņēma kā dāvanu vienādus formās tēpus. Tāpat atzinību nācās dzirdēt tautisko priekšmetu un rokdarbu izstādē skautu un gaidu čaklumam, latviskai mākslai un Latvijas skaistajai zemei, ko varēja skatīt ap 3200 fotouzņēmumos un zīmējumos.

Kopējā darbā, kopējā atpūtā, kopējās bēdās un kopējos priekos rit nometnes dzīve. Tā krājas savs zināšanu un pieredzes kapitāliņš nākotnei.

Skautu rokdarbs latviešu izstādei Itzehoē

Skats no lugas „Čaukstēnes“.

Aktieru grupa: Blaumaņa lugā „No saldenās pudeles“

Partija spēlēja Mērbekas starptautiskā DP šaha turnīrā 12. III 16. g.

Baltie: Arlauskas (lietuv.).
Melnie: Dārznieks (latv.).

1. d2—d4	Zg8—f6
2. e2—e3	d7—d5
3. Lf1—d3	c7—c5
4. c2—c3	Zb8—d7
5. f2—f4 ¹⁾	e7—e6
6. Zb1—d2	Lf8—d6
7. Dd1—f3	Dd8—c7
8. Zg1—L3	De7—C6 ²⁾
9. o—o ³⁾	b7—b5
10. c3—c4 ⁴⁾	c5×d4
11. e3×d4 ⁵⁾	b5×c4
12. Zd2×c4	Le8—a6
13. Zc4×d6	De6×d6
14. b2—b4 ⁶⁾	La6×d3
15. Df3×d3	o—o ⁷⁾
16. b4—b5	Tf8—c8
17. a2—a4	Tc8—c4
18. Zh3—g5	Dd6—b6
19. Zg5—f3	a7—a6
20. Lc1—d2	Zf6—f4
21. b5×a6	Zl4×d2
22. Dd3×d2	Ta8×a6
23. a4—a5	Db6—b4
24. Tf1—b1	Db4×d2
25. Zf3×d2	Tc4×d4
26. Zd2—f3 ¹⁾	Td4×f4 ¹⁰⁾
27. Zf3—e5 ¹⁾	Zd7—f8
28. Tb1—L8	Ta6—a7 ¹¹⁾
29. Ze5—c6	Ta7—c7
30. a5—a6	Tf4—c4
31. a6—a7	Tc7×a7
32. Zc6—ya7	G7—g5
33. Za7—b5	Kg8—g7
34. Zb5—d6	Tc4—a6
35. Zd6×f7	

melnie padevās, jo uz 35 — — — k×f7 seko

36. Ta7×Kg8
37. Taa8

1) Šī dāmas bandinieku atklātne ar Stonevala sistēmas bandinieku uzbūvi kā arī vēl šīs pašas atklātnes Colles sistēma ir lietuviešu meistara Arlauskas iemīlotākās atklātnes ar baltiem kauļiem. Līdz ar to viņa zinātnes šajās atklātnēs ir ļoti pilnīgas. Jāsaka gan, ka abas šīs sistēmas pie melno pareizas pretspēles baltiem maz ko var dot.

2) Dārznieka izvēlētais pretspēles veids ir tiešām vispareizākais. Balto vēlēšanās ir, paturot noslēptu dāmas spārnū, tikt pie e4, tādi atbrīvojot savas ieslēgtās figūras, un tālāk uzsākot iniciatīvu karala spārnā. Melno loģiskā pretspēle ir vērsties pret šo balto plānu radot bandinieka uzbrukumu dāmas spārnā.

3) Baltie vēl nevar vilkt 9. e4 jo seko 9... cxd4 un uz 10. 15 dxc3, 11. dxc3 Dxc3, 12. Tb1 Lx15, 13. f xe5 Dxe5 un melnie par upurēto figūru ieguvuši 4 bandiniekus. — Ja baltie turpretim velk 10. cxd4 tad pēc 1... dx14 tiem rodas uz d4 izolēts bandinieks.

4) Arī tagad enerģisko līdzīgu iemeslu dēļ kā iepriekš baltiem nav izdevīgi vilkt 10. e4. Ar teksta vilcienu baltie likvidē melno ofensīvu un panāk dāmas spārnā pat bandinieku majoritāti.

5) Uz 11. exb5 seko 11... Db6, 12. Zb3 e5!

6) Šī bandinieka izvēršanās ir pārsteidzīga. Pirmkārt baltie ar

to atdod pretiniekam ed1 svarīgo punktu e4 un otrkārt tiek izdarīta principiēlas dabas klūdas; šādos stāvokļos, kur partijas gaitu nosaka majoritātes bandinieku virzīšana uz dāmu, tam nepieciešams priekšnoteikums visu figūru attīstība un to novietošana tādos posteņos, kas šo bandinieku virzīšanos sedz un atbalsta. Pretējā gadījumā izvēršiem bandiniekiem zem pretinieka figūru iedarbes jāiet bojā. Šai stāvoklī baltiem bija jāvelk Zf2 (pret melno Ze4), Ld2, Tf1 un tikai tad bija jāšak domāt par pakāpenisku a un b bandinieku virzīšanu.

7) Ja 15... Dxb4 tad seko 16. La3 un melnie netiek pie rokādes.

8) Nesaprotama klūda! Melnie konzekventi spēlējot uz balto izvēršīto bandinieku iznīcinājumu jau bija veikuši visus priekšdarbus un tiem atlika tikai pielikt punktu vienkārši spēlējot 20... axb5. Pēc 21. axb5 Txa1, 22. Txa1 Dxb5, 23. Ta8 Zb8, tiem paliktu 1 lieks bandinieks pie droša stāvokļa. — Pēc teksta gājiena baltie vēl tiek cauri ar veselu ādu.

9) Melnie nepamana balto asprātīgo kombināciju un līdz ar to pēkšņi zaudē partiju. Pareizi bija 25... Tc7.

10) Pēc 26... Tc4 vai Te4 seko 27. Ze5 un melniem jāzaudē kvalitāte.

11) Pret 29. Zd7.

A. Krūmiņa komentāri.

Red. koleģija: Prof. A. Delvigs, Agr. K. Kalnins graf. F. Eglītis

Responsible editor: Eduards Raudupe.

Redakcijas adrese: / 13b / Augsburg - Haunstetten, Finkstrasse 6-2

Published by permission of UNRRA.

Druck: J. P. Himmer KG., Augsburg

Shirley Témple apprecējusies

Visiem mums, lielajiem un mazajiem, vēl būs uzglabājušās atmiņas par brīžiem, kad uz kino ekrāna mēs redzējām mazu, trauslu meitenīti, kas ar aprbrīnojamu mākslu un pievilcību tēloja bērnu lomas. Gandrīz negribas ticēt, ka šo meitenīti, kas līdz 11 dzīvības gadam jau bija nopelnījusi 3 milj. dolaru, nekad vairs neredzēsīm bērnu lomās, un ka viņu pat vairs nesauc *SHIRLEY TEMPLE*, bet *MRS. JOHN AGAR*. Viņai tagad 17 gadu, un tā pagājušā rudenī apprecējās ar 24 g. veco bij. USA armijas seržantu *DZONU AGARU*. No sirds pateikdamies par visu, ko viņa mums sniegusi savās bērna dienās, arī no savas puses, kaut ar nokavēšanos, novēlēsim viņai laimīgu mūžu.